

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Laura Vainionkulma

Kansainvälisyys kasvaa ja kasvattaa

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen
henkilöstön näkemyksiä kansainvälisyyskasvatuksesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan palvelujen johtaminen

Sosionomi YAMK

Opinnäytetyö

30.4.2020

Tekijä Otsikko	Laura Vainionkulma Kansainvälisyys kasvaa ja kasvattaa. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön näkemyksiä kansainvälisyyskasvatuksesta.
Sivumäärä Aika	58 sivua + 3 liitettä 30.4.2020
Tutkinto	Sosionomi YAMK
Tutkinto-ohjelma	Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen johtaminen
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen johtaminen
Ohjaaja	Ly Kalam-Salminen, TtT, lehtori
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön kokemuksia kansainvälisyyskasvatuksesta ja sen toteuttamisesta työssä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli myös kartoittaa, minkälaisia kehittämistarpeita kansainvälisyyskasvatukseen ja sen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kohdistuu. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää kansainvälisyyskasvatuksen aloittamisessa, monipuolistamisessa tai sen lisäämisessä etenkin suomalaisissa varhaiskasvatusyksiköissä. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työntekijöiden tietoisuutta ja tietotaitoa kansainvälisyyskasvatuksen merkityksestä ja vaikutuksista.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelut toteutettiin kahtena ryhmähaastatteluna, joihin osallistui yhteensä yhdeksän kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajaa ja lastenhoitajaa. Haastatteluissa nauhoitettu aineisto litteroitiin ja analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysia.</p> <p>Kaksikielisen varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on moniulotteista kokemusta kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutetaan jo monipuolista ja laadukastakin kansainvälisyyskasvatusta, mutta käsitteenä kansainvälisyyskasvatus on henkilöstölle melko tuntematon.</p> <p>Kansainvälisyyskasvatus koettiin työntekijöiden keskuudessa tärkeänä osana varhaiskasvatusta ja esiopetusta ja sen tarve tulevaisuudessa nähtiin kasvavana. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutettavaan kansainvälisyyskasvatukseen kaivataan selkeämpiä rakenteita. Lisäksi kansainvälisyyskasvatuksen tunnettavuutta myös osana varhaiskasvatusta ja esiopetusta tulee lisätä.</p>	
Avainsanat	Kansainvälisyyskasvatus, globaalikasvatus, kansainvälisyys, varhaiskasvatus, esiopetus

Author Title	Laura Vainionkulma Global education in early childhood education and pre-school. Perspectives of bilingual early childhood education and pre-school staff.
Number of Pages Date	58 pages + 3 appendices 30 April 2020
Degree	Master of Social services and Health care
Degree Programme	Master's degree in Social services and Health care
Specialisation option	Management in Social services and Health care
Instructor	Ly Kalam-Salminen, Ph.D
<p>The purpose of this thesis was to describe the perspectives and experiences of bilingual early childhood education and pre-school staff concerning global education in early childhood education and pre-school. The purpose of this thesis was also to map out the development needs for global education implementation in early childhood education and pre-school. The results of the thesis can be utilized in starting, diversifying or increasing global education in Finnish early childhood education and pre-school units. The aim of the thesis was to increase employees' awareness and knowledge of the importance and effects of global education in early childhood education and pre-school.</p> <p>This thesis was carried out by the qualitative research method. The data was collected by means of focused interviews which were conducted as two group interviews. The focus group consisted of nine early childhood education and pre-school employees. The data recorded during the interviews was then transcribed and analyzed by using inductive content analysis.</p> <p>Employees in bilingual early childhood education and pre-school have versatile experience in implementing global education in early childhood education and pre-school. According to the results the global education implemented in early childhood education and pre-school can be seen as high-quality teaching. However, the term of global education is still quite unknown amongst the early childhood education and pre-school staff.</p> <p>According to employees' global education is seen as important part of early childhood education and pre-school. The need and importance of global education is increasing in the future. Clearer structures are needed for global education implementation in early childhood education and pre-school education. Recognizability of global education as part of early childhood education and pre-school education should also be increased.</p>	
Keywords	Global education, globalisation, early childhood education, pre-school, pre school

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kansainvälisyyskasvatus	2
2.1	Kansainvälisyyskasvatuksen määritelmät	2
2.2	Kansainvälisyyskasvatuksen taustat, tavoitteet ja perustelut	4
2.3	Kansainvälisyyskasvatus osana suomalaista kasvatusta ja koulutusta	5
3	Helsingin kaupungin varhaiskasvatus ja esiopetus	7
3.1	Varhaiskasvatus	7
3.2	Esiopetus	10
3.3	Kaksikielinen varhaiskasvatus ja esiopetus	13
4	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	14
5	Tutkimusmenetelmät	15
5.1	Tutkimuksen kohde ja kohderyhmä	15
5.2	Aineiston keruu	16
5.3	Aineiston analyysi	18
6	Tulokset	19
6.1	Vastaajien taustatiedot	20
6.2	Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia kansainvälisyyskasvatuksesta	20
6.2.1	Kansainvälisyyskasvatuksen määrittelyä	20
6.2.2	Kansainvälisyyskasvatuksen perustelut, vaikutukset ja tavoitteet	23
6.2.3	Kansainvälisyyskasvatus alle kouluikäisen lapsen kohdalla	27
6.2.4	Käytännön esimerkkejä kansainvälisyyskasvatuksesta	31
6.3	Kansainvälisyyskasvatuksen kehittäminen	35
6.3.1	Henkilöstön kansainvälisyysvalmiudet	35
6.3.2	Kansainvälisyyskasvatuksen tulevaisuus ja kehittämistarpeet	39
7	Pohdinta	44
7.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	44
7.2	Tulosten tarkastelua	47
7.3	Jatkotutkimusehdotuksia	53
	Lähteet	54

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Tutkittavan suostumusasiakirja

Liite 3. Teemahaastattelurunko

1 Johdanto

Alati kiihtyvä globalisaatio haastaa nykypäivän opettajia kehittämään ja lisäämään kansainvälisyyskasvatusta osana suomalaista kasvatusta ja koulutusta. Kehittämistarpeet näkyvät etenkin kansainvälistymisen, nopean teknologiakehityksen ja digitalisoitumisen yhteisvaikutuksina eri ikäisten lasten ja nuorten arjessa. Näin ollen se on huomioitava osana nyt varttuvien sekä tulevien sukupolvien kasvua ja koulutusta. Kansainvälisyyskasvatus näkyy ja lisääntyy hyvää vauhtia jo eri koulutusasteilla, mutta miten se huomioidaan suomalaisen varhaiskasvatus- tai esikouluikäisen lapsen arjessa?

Aiheena kansainvälisyyskasvatus on ajankohtainen. Maaliskuussa 2019 Suomi isännöi kansainvälistä opetusministereiden ja opettajajärjestöjen huippukokousta (International Summit on the Teaching Profession, ISTP). Pääteemana kokouksessa oli opettamisen ja oppimisen tulevaisuus (engl. Future of Teaching and Learning), minkä lisäksi Suomen aloitteesta kokouksen asialistalla oli erityisteemana varhaiskasvatus. Suomen huippukokouksessa lupaamat, kuluvan vuoden painopisteet ovat oppimisen tuen tehostaminen, varhaiskasvatuksen laadun vahvistaminen sekä opettajien ja esihenkilöiden koulutuksen lisääminen. (Valtioneuvoston tiedote 15.3.2019.) Vuoden 2020 ISTP-kokous on tarkoitus järjestää Espanjan Valenciassa kesäkuun 2020 alussa (ISTP2020 11.4.2020).

Vuoden 2019 aikana Suomi toimi jo kolmatta kertaa myös EU:n neuvoston puheenjohtajana. EU:n neuvoston puheenjohtajuus vuorottelee EU-jäsenmaiden kesken puolen vuoden välein ja Suomen EU-puheenjohtajakausi sijoittui tällä kertaa aikavälille 1.7. – 31.12.2019. (Eurooppatiedotus 24.4.2018.) Huomionarvoista on, että koulutus ja elinikäinen oppiminen nähdään tärkeinä tekijöinä osallisuuden ja yhteiskuntien yhteenkuuluvuuden kannalta, mikä mainitaan myös EU:n neuvoston 18 kuukauden ohjelmassa (Euroopan unionin neuvosto 30.11.2018).

Tässä opinnäytetyössä kuvataan, minkälaisia kokemuksia kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöllä on kansainvälisyyskasvatuksesta sekä minkälaisia kehittämistarpeita kansainvälisyyskasvatukseen ja sen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kohdistuu. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Helsingin kaupungin Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa. Tutkimus on toteutettu osana Opetushallituksen rahoittamaa varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen kehittämishanketta Kansainvälisyys kasvaa ja kasvattaa.

2 Kansainvälisyyskasvatus

Erilaiset kulttuurit, moninaiset kielet, maastamuutto, maahanmuutto sekä matkusteleminen ovat nykysuomessa jokapäiväisiä, meille kaikille tuttuja käsitteitä. Jokainen niistä liittyy omalla tavallaan kansainvälisyyteen ja on ollut ilmiönä olemassa jo vuosikausia. Myös ihmisten tilapäinen ja pysyvä liikkuvuus on lisääntynyt niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Kansainvälisyyskasvatus sen sijaan on terminä uudempi, etenkin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen saralla. Tässä luvussa tutustumme kansainvälisyyskasvatuksen määritelmiin, taustoihin, tavoitteisiin, perusteluihin sekä sen asemaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

2.1 Kansainvälisyyskasvatuksen määritelmät

Kansainvälisyyskasvatus on toimintaa, jonka tavoitteena on kasvattaa yksilöä kansainväliseen ajattelutapaan (Kielitoimiston sanakirja). Euroopan neuvoston Maastrichtin julistuksen (Council of Europe 2002: 2) mukaan kansainvälisyyskasvatus (global education) on kasvatusta ja koulutusta, joka avaa ihmisten silmät ja mielen maailman todellisuksille sekä herättää heidät tavoittelemaan oikeudenmukaisempaa maailmaa ja toimimaan siinä kaikille kuuluvien ihmisoikeuksien puolesta.

Kivistö (2008: 12) nimittää kouluissa toteutettavaa globaalikasvatustyötä osuvasti maailman hahmottamisen pedagogiikaksi. Yksinkertaisimmillaan kansainvälisyyskasvatus voidaan nähdä erilaisuuskasvatuksena. Sen päämääränä voi olla päästä yli erilaisuuden tuottamista peloista ja asenteista – tai ehkäistä niiden syntymistä. Erilaisuutta jo lapsuudessaan kohtaava lapsi suhtautuu siihen osana normaalia elämää, eikä todennäköisesti kehitä pelkoja erilaisuutta kohtaan. Kansainvälisyyskasvatus on siis ennen kaikkea jokapäiväistä arvojen muokkaamista ja erilaisuuteen tutustumista, sekä sen sisällyttämistä normaaliin arkeen. (Törmälehto 2010: 95.)

Kansainvälisyyskasvatus-termistä ei ole olemassa yhtä yksiselitteistä määritelmää. Käsitteen alle liitetään kuitenkin erilaisia asiasanoja ja selityksiä, mikä on ymmärrettävää, sillä kansainvälistyminen lisääntyy ja monipuolistuu jatkuvasti. Kansainvälisyyskasvatus voidaan kuitenkin nähdä esimerkiksi globaaliin vastuuseen ohjaavana toimintana. Maailmanlaajuiseen yhteisvastuuseen kasvaminen on elämänmittainen prosessi, jolla pyri-

tään reagoimaan globalisoituvan maailman haasteisiin. Kansainvälisyyskasvatuksen yhteydessä voidaan painottaa osa-alueita monikulttuurisuudesta, ihmisoikeuskasvatuksesta, tasa-arvokasvatuksesta, kulttuuri- tai kehityskasvatuksesta, ympäristö- ja viestintäkasvatuksesta, rauhankasvatuksesta ja turvallisuuskasvatuksesta. Nämä teemat ja menetelmät auttavat ihmisiä näkemään maailmaa erilaisista näkökulmista sekä tutustumaan elämäntapojen moninaisuuteen. (Järvelä 2010: 39; Kivistö 2008: 8; Myllymäki 2004: 10-20; Opetusministeriö 2007: 13.)

Kansainvälisyyskasvatusta varhaiskasvatuksessa sekä varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia aiheesta on tutkittu maailmalla varsin vähän. Aiheesta löytyy jonkin verran tutkimuksia, joissa on haastateltu peruskoulun ja toisen asteen opettajia, mutta ne eivät sellaisenaan kelpaa vertailuun tämän opinnäytetyön aiheen kanssa. Yhdessä näistä tutkimuksista on selvitetty turkkilaisten peruskoulunopettajien käsityksiä kansainvälisyyskasvatuksesta sekä sen yhteyksistä yhteiskuntaopin kurssikonaisuuksiin. Opettajat määrittivät kansainvälisyyskasvatuksen tiedon kehittämiseksi, kulttuuriksi sekä toiminnaksi, jolla tähdätään tietoisuuteen muusta maailmasta. (Bozkurt – Yazar 2016: 139).

Edellä mainittujen määritelmien lisäksi Opetusministeriön Kansainvälisyys 2010-ohjelmassa kansainvälisyyskasvatus määritellään toiminnaksi, jolla edistetään yksilön omaloitteista tahtoa toimia paremman maailman puolesta, kasvatetaan tietoja ja taitoja ymmärtää globalisoituvaa taloutta, autetaan hahmottamaan maapalloa luonnonresursseiltaan rajallisena kokonaisuutena, edistetään kansallista ja kansainvälistä sekä kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä tuetaan yksilön kasvua globalisoituvassa maailmassa menestyksellisesti toimivaksi kriittiseksi ja mediakriittiseksi kansalaiseksi. Ohjelman mukaan kansainvälisyyskasvatus on kuin prosessi, joka helpottaa erilaisuuden sekä erilaisien kulttuurien ymmärtämistä ja arvostamista. (Opetusministeriö 2007: 13.)

Globalisaatio kattaa nykypäivänä kansakuntien ja valtioiden vuorovaikutuksen sijaan kaiken tyyppisten toimijoiden keskinäisen, maailmanlaajuisessa taloudellisessa, ekologisessa sekä sosiaalisessa ja kulttuurisessa yhteisössä toteutuvan vuorovaikutuksen. Tästä syystä on myös esitetty, että kansainvälisyyskasvatuksen sijaan meidän pitäisi puhua mieluummin globaalikasvatuksesta: kyseessä on meidän yhteinen maailmamme ilman rajoja. Globaalikasvatus-ilmäisun käyttö näyttää myös yleistyneen. Tässä opinnäytetyössä nämä termit nähdään tasavertaisina ja aiheesta käytetään pääasiassa nimitystä kansainvälisyyskasvatus. (Melén-Paaso 2010: 158.)

2.2 Kansainvälisyyskasvatuksen taustat, tavoitteet ja perustelut

Kansainvälisyyskasvatuksen juuret ylettyvät etenkin YK:n ja Unescon käsityksiin kasvatuksesta ihmisoikeuksien ja rauhan takaajana sekä maailmallisten katastrofien ehkäisijänä. Kansainvälisyyskasvatuksen historiassa olennaisia ovat myös YK:n ja Unescon arvopohja sekä ne merkitykset, joita kasvatukselle on sen perusteella annettu. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011: 14).

Kansainvälisyyskasvatus Suomessa on alkanut 1970-luvun tienoilla, samoihin aikoihin peruskoulu-uudistuksen kanssa. Tällöin opetussuunnitelmassa painotettiin kansainvälisyyskasvatuksen merkitystä ja kansainvälisen ymmärryksen edistämistä. Vuonna 1974 Unesco hyväksyi kansainvälisyyskasvatussuosituksen, jolla oli keskeinen merkitys kansainvälisyyskasvatuksen käsitteellisenä ankkurina myös Suomessa. Alkuvuosikymmeninä kansainvälisyyskasvatukseen liitettiin muun muassa pohdintaa oikeudenmukaisesta kehityksestä, solidaarisuudesta, kehitysmaiden ongelmista sekä rauhankasvatuksesta. (Järvelä 2010: 38; Jääskeläinen 2010: 9-10; Kivistö 2008: 10-11).

Aktiivisen kansalaistoiminnan ansiosta kansainvälisyyskasvatus on lisääntynyt Suomessa vuosien mittaan. Kansainvälisyyskasvatusta Suomessa toteuttavat ainakin koulut, kirkot, kunnat, järjestöt, yritykset sekä eri tiedostusvälineet. Yleisellä tasolla kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteita ovat muun muassa yleistiedon lisääminen, eettinen kasvatusta sekä interkulttuurisen, eli kulttuurienvälisen kompetenssin kehittäminen yksilön toiminnassa. Tällä viitataan niihin valmiuksiin, joita tarvitaan sujuvan vuorovaikutuksen ja yhteistyön rakentamisessa kulttuurisesti moninaisten ihmisten välillä. (Järvelä 2010: 39-40; Lasonen ym. 2009: 11).

Kansainvälisyyskasvatus on perusteltua, jos sen avulla lapsista ja nuorista kasvaa itsenäisesti ajattelevia maailmankansalaisia. Tätä voidaankin pitää yhtenä kansainvälisyyskasvatuksen tärkeimpänä tavoitteena. Hyväntekeväisyysjärjestö Oxfam GB:n laatimassa määritelmässä maailmankansalainen on yksilö, joka on tietoinen ja omaa ymmärrystä ympäröivästä maailmasta sekä omasta roolistaan. Hän kunnioittaa ja arvostaa monimuotoisuutta, karttaa sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta, osallistuu yhteisöjen toimintaan eri tasoilla, työskentelee kestävämmän ja oikeudenmukaisemman maailman puolesta sekä ymmärtää miten maailma toimii ekonomisesti, poliittisesti, kulttuurisesti, teknologisesti ja ympäristöllisesti. (Twigg – Pendergast – Twigg 2015: 79.)

Bozkurtin ja Yazarin (2016: 131) mukaan globalisaation myötä maailmasta on muotoutunut ikään kuin ”maailmanlaajuinen kylä”. Tämän ajatuksen mukaisesti yhtenä kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteena onkin varmistaa, että tämän kylän jäsenet – jotka meidän on koulutettava sen tulevana yksilöinä – ovat saaneet eväikseen riittävät ja tarpeelliset taidot, tiedot ja asenteet. Tämä on tärkeä ajatus jo varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten lasten kohdalla, jotta he kykenisivät myös tulevaisuudessa vastaamaan kehittyvän ja muuttuvan maailman tarpeisiin sekä kantamaan vastuuta kansalaisina.

Entinen opetusministeri Tuula Haatainen kuvaa kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiksi ihmisen ymmärryksen tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta ihmisarvon perustana, ymmärryksen ihmisten ja kansojen keskinäisestä riippuvuudesta, ihmisen hyväksynnän toisen ihmisen erilaisuutta kohtaan sekä tuntemuksen myös muista kulttuureista (Myllymäki 2004: 8). Törmälehdon (2010: 95, 131) teoksessa kansainvälisyyskasvatuksen ajatellaan edistävän muun muassa suvaitsevaisuutta ja yhdenvertaisuutta: siinä on kyse asennekasvatuksesta, kohtaamisesta sekä dialogista.

Opetusministeriön (2007: 13) Kansainvälisyys 2010-ohjelmaan kansainvälisyyskasvatuksen kansalliseksi tavoitteiksi kirjattiin muun muassa kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisen vahvistaminen suomalaisessa varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa ja koulutuksessa, kansainvälisyyskasvatuksen tutkimisen ja korkea-asteen koulutuksen tukeminen, kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tukeminen heidän tehtävässään kansainvälisyyskasvattajina sekä kansainvälisyyskasvatuksen kehittämiseen, edistämiseen ja levittämiseen tarvittavien voimavarojen ja rahoituksen lisääminen.

2.3 Kansainvälisyyskasvatus osana suomalaista kasvatusta ja koulutusta

Suomalaisissa varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjaavissa asiakirjoissa ei sellaisenaan esiinny sanaa kansainvälisyyskasvatus. Niistä löytyy kuitenkin useita viittauksia ja ohjeistuksia koskien muun muassa eri kieliä, kulttuureja, suvaitsevaisuutta, yhteisöllisyyttä, yleissivistystä, arvoja sekä lapsen oikeuksia. Näiden lisäksi asiakirjoissa korostetaan yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta, jotka nekin liittyvät kansainvälisyyskasvatukseen ja kansainväliseen ajatteluun.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen ajatellaan pohjautuvan YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen, Suomen perustuslakiin, perusoikeuksiin sekä muuhun kansalliseen lainsäädäntöön. Keskeisiä oikeuksia ovat kielelliset ja kulttuuriset oikeudet, ihmisarvon loukkamattomuus, yhdenvertaisuus, yksilön vapauden ja oikeuksien turvaaminen sekä uskonnonvapaus (Rusanen 2014: 49; Kemppainen-Koivisto ym. 2008: 7; Halme & Vataja 2011: 9). Suomessa varhaiskasvatusta ohjaavat lisäksi erilaiset asiakirjat, joista tärkeimmät ovat Varhaiskasvatustalaki sekä varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen kokonaisuus, joka koostuu valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista, kuten Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma, sekä lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista (Opetushallitus 2018: 7, 15).

Esiopetusta ohjaavat, tärkeimmät asiakirjat Suomessa ovat Varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatussuunnitelmien soveltuvien osien lisäksi Perusopetustalaki sekä esiopetussuunnitelmat. Esiopetussuunnitelmiin kuuluvat Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, paikalliset esiopetuksen opetussuunnitelmat, kuten Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma, sekä lasten henkilökohtaiset esiopetuksen oppimissuunnitelmat. (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 6-7; Opetushallitus 2016a: 8-9.)

Vaikka varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjaavissa asiakirjoissa ei varsinaisesti mainita kansainvälisyyskasvatusta omana terminään, on se sen sijaan huomioitu perusopetuksen puolella jo pitkään. Uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kansainvälisyyskasvatus-termin sijaan käytetään sanaa globaalikasvatus. Lisäksi asiakirjassa puhutaan erityisesti kotikansainvälisyydestä sekä globaalista vastuusta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan tällä pyritään luomaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle sekä kestäväälle kehitykselle perusopetuksessa YK:n asettamia kehitystavoitteita mukaillen. Tätä toteutetaan muun muassa tekemällä käytännön yhteistyötä muissa maissa toimivien koulujen kanssa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa usean oppiaineen kohdalla painotetaan myös globaalin kommunikaation, viestinnän sekä ymmärryksen taitoja. Lisäksi asiakirjassa mainitaan pedagogiikan kehittämistä edistävä toiminta paikallisissa, kansallisissa sekä kansainvälisissä verkostoissa. (Opetushallitus 2016b: 18.)

3 Helsingin kaupungin varhaiskasvatus ja esiopetus

Helsingin kaupunki järjestää varhaiskasvatusta sekä esiopetusta alle kouluikäisille lapsille. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus muodostavat pohjan johdonmukaisesti etenevälle elinikäiselle oppimiselle (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 9). Helsingin varhaiskasvatus pohjaa valtakunnallisiin varhaiskasvatuksen perusteisiin ja Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmaan (2019), joka on helsinkiläisiä varhaiskasvatuksen toimijoita velvoittava asiakirja. Helsingin järjestämä esiopetus seuraa Opetushallituksen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sekä Helsingin omaa esiopetuksen suunnitelmaa. (Helsingin varhaiskasvatus.) Vuonna 2018 Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen piirissä oli yhteensä 40 552 lasta, joista esiopetukseen osallistui 5827 lasta (Forsell – Kuusikko-työryhmä 2019: 71; 74).

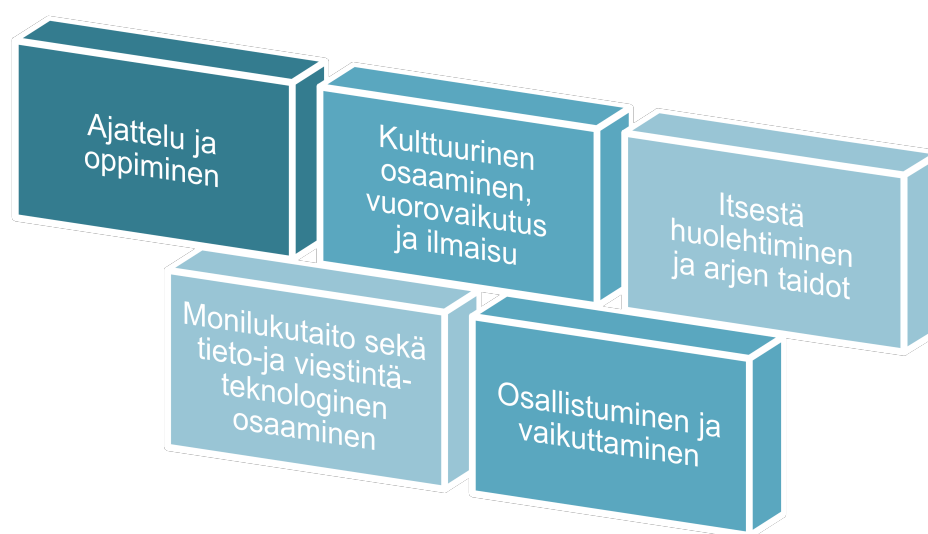
3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on tärkeä osa Helsingin kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. Laadukas, pedagogisesti suunniteltu sekä kehitystä ja oppimista tukeva varhaiskasvatus edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Helsinki on kansainvälinen kaupunki, jossa tuetaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista ja jossa arvostetaan ja kunnioitetaan erilaisia ja eri taustoista tulevia ihmisiä. Helsingissä koko kaupunki nähdään kasvatuksen ympäristönä, jossa lapset ovat osa kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoista yhteisöä. Helsingissä lapset saavat näkyä ja kuulua ja heille tarjotaan mahdollisuus leikkiin, osallisuuteen ja vaikuttamiseen. Lapset ovat mukana rakentamassa avointa, yhteisöllistä, lasta kuulevaa ja osallistavaa Helsinkiä. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 3, 5.)

Varhaiskasvatus on ympäristön, henkilöstön ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa toimintaa, jonka muodostavat hoito, kasvatus ja opetus (Opetushallitus 2018: 22). Helsingissä varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, sekä avoimena toimintana kerhoissa ja leikkipuistoissa. Varhaiskasvatusta järjestetään Helsingissä suomenkielisenä (287 suomenkielistä päiväkotia) ja ruotsinkielisenä (33 ruotsinkielistä päiväkotia). Lisäksi noin 10 päiväkodissa järjestetään ruotsinkielistä kieli- kylpyä. Tarjolla on myös saamenkielistä varhaiskasvatusta, jossa painottuu lasten tietämys omasta kulttuuristaan. (Helsingin varhaiskasvatus.)

Helsingissä järjestetään varhaiskasvatusta myös vuorohoitona ja ympärivuorokautisena hoitona keskitetysti ja perheiden tarpeita vastaavasti. Lisäksi Helsingissä on useita yksityisen varhaiskasvatuksen palveluita, jotka täydentävät kunnallisen varhaiskasvatuksen palveluvalikkoa. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 8.) Tällä hetkellä jokaisella lapsella on oikeus saada 20 tuntia varhaiskasvatusta viikoittain. Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät huoltajat. Mikäli lapsen huoltajat työskentelevät tai opiskelevat kokoaikaisesti, on myös lapsella oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen. Elokuussa 2020 voimaan tuleva varhaiskasvatustilain muutos kuitenkin palauttaa kaikille lapsille yhtäläisen oikeuden kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen jälleen 1.8.2020 alkaen. (Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen.)

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen tarkoittaa kykyä käyttää ja yhdistellä eri aihealueiden tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tähän vaikuttavat myös lasten tahto toimia, sekä heidän omaksumat asenteet ja arvot. Tarve laaja-alaiselle osaamiselle nousee ympäröivän maailman muutoksista: ihmisenä kasvaminen ja kansalaisena toimiminen nykymaailmassa edellyttävät eri tiedon- ja taidonaloja ylittävää ja yhdistävää osaamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa listataan viisi toisiinsa nivoutuvaa laaja-alaisen osaamisen aluetta, jotka muodostuvat taitojen, tietojen, tahdon, arvojen ja asenteiden kokonaisuudesta. Nämä alueet veloitetaan huomioimaan myös paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 14; Opetushallitus 2018: 23-24.)

Kuvio 1. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet. (Opetushallitus 2018: 24.)

Yksi laaja-alaisen osaamisen alueista on kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisuus. Sen nähdään kattavan eri kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin liittyvän sosiaalisen kanssakäynnin, vuorovaikutustaidot sekä kulttuurisen osaamisen. Näihin puolestaan liittyy yksilön taidot kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky peilata omia arvojaan ja asenteitaan. Sujuvaan kommunikointiin erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa tarvitaan myös ymmärrystä ja kunnioitusta omaa sekä muiden kulttuureja ja katsomuksellisia taustoja kohtaan. (Opetushallitus 2018: 25.) Varhaiskasvatuksen tehtävä kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun alueella on määritelty seuraavasti:

”Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan. Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. - - Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. - - Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. - - Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.” (Opetushallitus 2018: 25.)

Kansainvälisyyskasvatukseen laaja-alaisen osaamisen alueista selkeimmin kytkeytyy kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisuus. Nämä viisi eri aluetta toimivat kuitenkin limittäin ja yhteydessä toisiinsa, eikä niitä voi täysin erottaa toisistaan. Esimerkiksi ajattelun ja oppimisen taidot liittyvät vuorovaikutukseen ja tiedonhankintaan, itsestä huolehtimisen terveyteen ja turvallisuuteen, monilukutaidon kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäristön ymmärtämiseen ja vuorovaikutukseen sekä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoon ja haluun osallistua sekä luottamukseen omia vaikutusmahdollisuuksia kohtaan. Kansainvälisyyskasvatuksessa näitä kaikkia osa-alueita tarvitaan. (Opetushallitus 2018: 24-26.)

Helsingin varhaiskasvatuksen tavoitteet mukailevat varhaiskasvatuslaissa (540/2018) säädettyjä varhaiskasvatuksen valtakunnallisia tavoitteita, jotka ohjaavat kolmitasoisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista sekä arviointia (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 7). Nämä tavoitteet on huomioitava myös kansainvälisyyskasvatusta toteutettaessa, mikä tukee ajatusta kansainvälisyyskasvatuksen sisällyttämisestä normaaliin arkeen sekä varhaiskasvatuksen muihin oppimiskokonaisuuksiin (Törmälehto 2010: 95). Varhaiskasvatuslain mukaiset varhaiskasvatuksen tavoitteet on lisätty seuraavassa taulukossa:

Taulukko 1. Varhaiskasvatuksen tavoitteet (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 7.)

Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on:			
1	Edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia.	6	Antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katso-muksellista taustaa.
2	Tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista.	7	Tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä.
3	Toteuttaa lapsen leikkiin, liik-kumiseen, taiteisiin ja kulttuu-riperintöön perustuvaa moni-puolista pedagogista toiminta-a ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset.	8	Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutus-taitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryh-mässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.
4	Varmistaa kehittävä, oppi-mista edistävä terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatus-ympäristö.	9	Varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.
5	Turvata lasta kunnioittava toi-mintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushen-kilöstön välillä.	10	Toimia yhdessä lapsen sekä lapsen huoltajan tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoi-sen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvin-voinnin parhaaksi sekä tukea lapsen van-hempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

3.2 Esiopetus

Helsingin esiopetus perustuu esiopetussuunnitelman perusteissa sekä Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa määritellyille arvoille. Näitä ovat muun muassa rohkaiseminen yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen, lasten erilaisuuden ja erilaisten toimintatapojen arvostaminen, oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, turvallisuus, osallisuus, rehellisyys sekä avoimuus. Esiopetuksen toimintaympäristö koostuu rakennetusta ympäristöstä, luonnosta, kaupungin harrastus- ja kulttuuritarjonnasta sekä kaupungissa liikkumisen mahdollisuuksista. Helsingin esiopetuksessa painotetaan lapsen osallisuutta, tutkivaa oppimista leikin avulla ja positiivisen minäkuvan vahvistumista kokemusten kautta. Helsingin esiopetukselle ominaista on leikki, liikkumisen monet muodot sekä oppimisen ilo ja kaikkiallisuus. (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 8-10, 16.)

Esiopetus on muusta varhaiskasvatuksesta poiketen velvoittavaa ja sitä annetaan yleensä vuoden verran ennen oppivelvollisuuden alkamista. Vuodesta 2001 alkaen esiopetus on ollut perheille maksutonta. (Kumpulainen 2018: 73, 76.) Esiopetusta järjestetään päiväkotien sekä koulujen yhteydessä ja sen päivittäinen pituus on neljä tuntia. Esiopetusta ja varhaiskasvatusta voi myös yhdistellä, jolloin lapsi voi olla esiopetuksessa ensimmäiset neljä tuntia ja sen jälkeen jatkaa päivää vielä varhaiskasvatusryhmässä. Esiopetuksen tehtävä on varhaiskasvatuksen tavoin tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisäksi mahdollistaa joustava siirtyminen koulumaailmaan. (Esiopetus.) Esiopetusta järjestetään pääasiassa suomen- tai ruotsinkielisenä. Muita mahdollisia opetuskieliä ovat saame, romani tai viittomakieli. (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 8.) Yksi tärkeä esiopetuksen tavoite on olla tukemassa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua ja opettaa lapsille eri kielten ja kulttuurien kunnioitusta (Opetushallitus 2016a: 39).

Esiopetus on yksi osa lasten esteettistä, eettistä ja emotionaalista ympäristöä, jossa he luovat omaa kulttuuriaan. Helsingin esiopetuksessa suhtaudutaan myönteisesti lasten erilaisiin kielellisiin, kulttuurillisiin, katsomuksellisiin ja uskonnollisiin taustoihin. Helsingin kaksikielisyys on rikkaus. Kielten ja kulttuurien elinvoimaa tuetaan monipuolisella yhteistyöllä eri toimijoiden kesken. Monikulttuurinen Helsinki koostuu erilaisista kaupunginosista, joiden ominaispiirteet huomioidaan esiopetuksen järjestämisessä niin, että jokaisella lapsella on yhtenäiset oppimisen mahdollisuudet. Lasten omat kielet ja kulttuurit, uskonnot sekä katsomukset näkyvät esiopetuksen toiminnassa. Kielen kehityksessä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa myös leikillä on tärkeä merkitys. (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 8-10, 17.)

Laaja-alaisen osaamisen alueet koskettavat myös esiopetusta, jatkuen myös perusopetukseen. Lisäksi esiopetukselle on määritetty yhteiset tavoitteet, jotka on ryhmitelty Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelmassa yhteensä viideksi kokonaisuudeksi. Näihin kokonaisuuksiin on koottu tärkeimmät tavoitteet, joilla on toisiinsa liittyen kasvatuksellisia ja opetuksellisia tehtäviä. Näitä tavoitteita sekä sisältöjä pedagogisesti ja tarkoituksenmukaisesti yhdistellen rakentuvat Helsingin esiopetuksen oppimiskokonaisuudet. (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 17.) Nämä tavoitteet on huomioitava myös kansainvälisyyskasvatusta toteutettaessa, mikä tukee ajatusta kansainvälisyyskasvatuk-

sen sisällyttämisestä normaaliin arkeen sekä esiopetuksen muihin oppimiskokonaisuuksiin (Törmälehto 2010: 95). Esiopetuksen tavoitteet on listattu seuraavaan kuvioon Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelmaa mukaillen:

Kuvio 2. Esiopetuksen yhteiset tavoitteet (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 17-26.)

3.3 Kaksikielinen varhaiskasvatus ja esiopetus

Helsingissä varhaiskasvatusta ja esiopetusta järjestetään pääasiassa suomeksi ja ruotsiksi. Opetuksessa käytetään kuitenkin myös muita kieliä. Lapsi voi omaksua useita kieliä samaan aikaan ja tavoitteena onkin, että lapset oppivat suomea ja muita kieliä monipuolisesti. Myös lasten omat kielet, kulttuurit ja katsomukset ovat tärkeä osa varhaiskasvatuksen arkea. Jokaisella lapsella on oikeus käyttää omaa äidinkieltään varhaiskasvatuksen arjessa, minkä lisäksi lapsille tarjotaan tilaisuuksia tutustua myös muihin kieliin. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 30.)

Muita kieliä suomen rinnalla opetuksessa käytettäessä puhutaan kaksikielisestä varhaiskasvatuksesta tai esiopetuksesta. Kaksikielisessä toiminnassa kehitetään lasten kielitietoisuutta hyödyntämällä varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta ja tarjoamalla lapsille tavallista enemmän kielikasvatusta. Lapsille annetaan mahdollisuuksia omaksua uusia kieliä ja leikin kautta opetella käyttämään niitä. Tavoitteena on herättää lasten kielellinen uteliaisuus ja kokeilunhalu. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 31.) Kaksikielistä opetusta järjestetään täydellisenä kielikylpynä (opettaja käyttää ainoastaan kielikylpykieltä), muuna laajamittaisena kaksikielisenä opetuksena (vähintään 25% toiminnasta järjestetään muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä) tai kielirikasteisena opetuksena (alle 25% toiminnasta järjestetään jollain muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä). (Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 27-28.)

Kielikylpy opetusmenetelmänä tarkoittaa sitä, että opetus toteutetaan täysin kielikylpykielellä. Kielikylpyryhmän henkilökunta käyttää lasten kanssa ainoastaan kielikylpykieltä, vaikkakin ymmärtää myös suomea. Lapsi voi aloittaa kielikylpyryhmässä täyttäessään neljä vuotta ja saa itse vapaasti käyttää omaa äidinkieltään niin kauan, kuin tuntee sen turvalliseksi tavaksi kommunikoida. Kielikylpyryhmässä lapset oppivat kielen kuuntelemalla ja käyttämällä sitä varhaiskasvatuksen arjessa ja tavoitteena on vankka kielitaito kielikylpykielessä. Helsingissä kielikylpyä toteutetaan ainoastaan ruotsiksi. (Kielikylpy.)

Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa vähintään neljäsosa opetuksesta ja toiminnasta järjestetään jollain muulla kuin suomen kielellä. Toimintaa suunnitellaan toteutettavaksi molempia kieliä johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti käyttäen. Kohdekieltä käytetään suomen kielen rinnalla laulaen, leikkien sekä toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen. Toiminnan tavoitteena on, että lapsen kielitaito

kehitty molemmissa kielissä vähitellen. Helsingissä laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestetään kuudessa päiväkodissa ja kahdella kielellä: englanniksi sekä pohjoissaameksi. (Laajamittainen kaksikielinen esiopetus; Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 31.)

Kielirikasteisessa eli suppeammassa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa korkeintaan neljäsosa toiminnasta toteutetaan muulla kuin suomen kielellä. Kielirikasteista esiopetusta järjestetään Helsingissä ranskaksi, venäjäksi, englanniksi, ruotsiksi ja espanjaksi yhteensä jo 27 päiväkodissa. Toisen kielen käyttäminen suomen kielen rinnalla on päivittäinen ja luonteva osa ryhmän toimintaa. Kohdekieltä käytetään leikkien, laulaen ja erilaisia menetelmiä käyttäen. Tavoitteena toiminnassa on uuteen kieleen tutustuminen sekä positiivisen asenteen synnyttäminen uuden kielen oppimiseen. (Kielirikasteinen esiopetus.) Pitkällä aikavälillä kielirikasteinen toiminta tukee luontevasti monikielisyyttä sekä edistää eri kulttuurien välisiä kohtaamisia opetuksen päivittäisessä arjessa. Toiminnan tavoitteena on, että lapsi toimisi sekä kielen oppijana, että sen käyttäjänä. (Opetushallitus 2016a: 41; Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016: 28.)

4 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata, minkälaisia kokemuksia kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöllä on kansainvälisyyskasvatuksesta ja sen toteuttamisesta työssään: miten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaiset ymmärtävät ja määrittelevät kansainvälisyyskasvatuksen, miten sitä toteutetaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa sekä minkälaisia tavoitteita ja vaikutuksia kansainvälisyyskasvatuksella on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös kartoittaa, minkälaisia kehittämistarpeita kansainvälisyyskasvatukseen ja sen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kohdistuu.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää kansainvälisyyskasvatuksen aloittamisessa, monipuolistamisessa tai sen lisäämisessä etenkin suomalaisissa varhaiskasvatustyksiköissä. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä työntekijöiden tietoisuutta ja tietotaitoa kansainvälisyyskasvatuksen merkityksestä ja vaikutuksista varhaiskasvatusikäisten lasten kohdalla sekä helpottaa kansainvälisyyskasvatuksen lisäämistä lapsiryhmien päivittäiseen arkeen varhaiskasvatustyksiköissä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöllä on kansainvälisyyskasvatuksesta ja sen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?
2. Millaisia kehittämistarpeita kansainvälisyyskasvatukseen ja sen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kohdistuu?

5 Tutkimusmenetelmät

5.1 Tutkimuksen kohde ja kohderyhmä

Tutkimuksen kohteena on Helsingin kaupungin kaksikielinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Tutkimus esiteltiin haastateltaville ensimmäistä kertaa toukokuussa 2019, kielirikasteiseen esiopetukseen liittyvän koulutuspäivän yhteydessä. Haastateltavat saivat tällöin esittää kysymyksiä tutkimuksesta sekä kertoa toiveitaan tutkimuksen toteutusta koskien. Samassa tilaisuudessa sovittiin myös haastattelupäivä niin ikään opettajien seuraavan koulutuspäivän yhteyteen syksyille 2019.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tutkimuksen kohdehenkilöinä olivat ainoastaan kielirikasteisen esiopetuksen uudet, syksyllä 2019 tehtävässään aloittaneet opettajat (n=14). Koulutuspäivään oli kuitenkin ennakkotiedosta poiketen kutsuttu kielirikasteisen esiopetuksen opettajien lisäksi myös muita kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaisia ja osallistujien joukossa oli opettajien lisäksi myös lastenhoitajia. Osa paikallaolijoista oli myös työskennellyt kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa jo ennen syksyä 2019. Olosuhteiden muutoksesta johtuen tutkimuksen kohdetta laajennettiin kielirikasteisesta esiopetuksesta koko kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Myös haastateltavien kohderyhmää laajennettiin esiopetuksen opettajista varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajiin ja lastenhoitajiin, joita tutkimukseen osallistui lopulta yhteensä yhdeksän.

On tärkeää, että tutkimuksen kohdehenkilöt tietävät tai omaavat kokemusta tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon, sillä laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä ei ole tilastollinen yleistäminen. Sen sijaan pyritään esimerkiksi ilmiön kuvaamiseen tai tietyn toiminnan ymmärtämiseen. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 98.) Tutkimuksen kohderyhmä vastaa hyvin näihin odotuksiin, sillä työnsä puolesta heillä on oletettavasti tietoa ja kokemusta kansainvälisyyskasvatukseen liittyen. Heillä on myös kiinnostusta ja motivaatiota tutkittavaan aiheeseen, sillä he ovat valtaosin itse hakeutuneet Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan järjestämään kielirikasteisen tai laajamittaisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen koulutukseen sekä näihin työtehtäviin oman kiinnostuksensa pohjalta.

5.2 Aineiston keruu

Tämä opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus tuo esille kohdehenkilöiden havainnot tutkittavasta ilmiöstä (Hirsjärvi – Hurme 2011: 27). Tässä opinnäytetyössä kuvataan kohdehenkilöiden kokemuksia, eli kyseessä on empiirinen (ts. kokemusperäinen) tutkimus. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 44). Laadullisen tutkimuksen fokus on tulkita, ilmaista sekä ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa teorian ja käytännön suhde etenee käytännöstä teoriaan eli toisin sanoen induktiivisesti. (Kananen 2017: 35.)

Haastattelu on yksi tiedonhankinnan perusmuodoista, joka perustuu menetelmänä kielelliseen vuorovaikutukseen. Se on konteksti- ja tilannesidonnainen keskustelu, jolla on tarkoitus. (Hirsjärvi – Hurme 2011: 11-12.) Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Teemahaastattelu valikoitui haastattelumuodoksi, sillä opinnäytetyön aiheesta on saatavilla vain vähän tietoa. Näin ollen haastattelu haluttiin tutkimuksessa kohdentaa tiettyihin teemoihin, joiden ympärille tutkittavaan ilmiöön liittyvä keskustelu rakentuisi rajoittamatta kuitenkaan haastateltavien antamia vastauksia. (Hirsjärvi – Hurme 2011: 47-48.)

Teemahaastattelujen käyttö on perusteltua silloin, kun haluamme tietää mitä kohdehenkilöt ajattelevat tai miksi he toimivat tietyllä lailla. Haastatteluiden tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkimuksen aiheesta. Kyselyyn verrattuna haastattelun etuna onkin ennen kaikkea sen joustavuus, sillä haastattelijasta pystyy toistamaan sanomisiaan, selittämään epäselvyyksiä sekä esittämään tarkentavia kysymyksiä välittömästi

haastattelutilanteessa. Lisäksi haastattelija pystyy sanallisen tiedon lisäksi toimimaan myös havainnoitsijana haastattelutilanteessa. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 84-86.)

Teemahaastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina kaupungin Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan järjestämässä kaksikielistä varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevassa koulutuspäivässä tiistaina 24.9.2019. Varhaiskasvatus- ja esiopetustyön luonne huomioon ottaen ryhmähaastattelu haastattelumuotona tuottaa mahdollisimman vähän haittaa päiväkotien ja esiopetusryhmien arkeen, koska sen avulla saadaan lyhyemmässä ajassa tietoa useammalta haastateltavalta yhtäaikaisesti (Hirsjärvi – Hurme 2011: 63). Näin toteutettuna haastatteluun osallistuminen vei vähemmän työntekijäresursseja arjen lapsiryhmätyöskentelystä, kuin yksilöhaastatteluiden kohdalla olisi todennäköisesti käynyt.

Ryhmähaastatteluita oli tarkoitus alun perin järjestää yhteensä kolme. Haastatteluajat oli koulutuksen järjestäjän toimesta ajoitettu ennakkotiedosta poiketen päällekkäin koulutuksen muiden seminaarien ja sisältöjen kanssa, mikä harmillisesti lopulta vähensi haastatteluihin osallistumisen halukkuutta kohdehenkilöiden keskuudessa. Ryhmähaastatteluihin osallistui suunnitellun 14 hengen sijaan lopulta 9 haastateltavaa: ensimmäiseen haastatteluun osallistui 4 ja toiseen haastatteluun osallistui 5 henkilöä. Vapaaehtoisesti tutkimukseen osallistuneet kohdehenkilöt saivat luettavakseen saatekirjeen (Liite 1) sekä allekirjoitettavakseen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (Liite 2) ennen haastatteluja.

Ryhmähaastatteluita pidettiin yhteensä kaksi ja ne toteutettiin teemahaastatteluina eli puolistrukturoituina haastatteluina. Teemahaastattelut etenivät ennalta valittujen keskeisten teemojen mukaan. Koska haastateltavien antamia vastauksia ei voitu ennalta tietää, oli teemahaastattelun etuna haastattelijalla mahdollisuus esittää haastattelun edetessä tarkentavia ja syventäviä kysymyksiä sen mukaan, miten haastattelut etenivät ja millaisia vastauksia haastateltavat antoivat. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 87-88.) Ryhmähaastattelut nauhoitettiin kahdella nauhurilla, jonka jälkeen ne litteroitiin kirjoittamalla ne kirjalliseen muotoon haastatteluäänitteiden mukaisesti.

Alle kouluikäisten kansainvälisyyskasvatuksesta löytyy vasta vähän tutkittua tietoa, joten teemahaastattelurungon teemat pohjaavat valtaosin tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymyksillä ja niistä johdetuilla teemoilla on pyritty ohjaamaan tämän tutkimuksen jäsentymistä. Opinnäytetyön tarkoituksena on puhtaasti kuvata opetus- ja

kasvatushenkilöstön kokemuksia aiheesta sekä kartoittaa aiheeseen kohdistuvia kehittämistarpeita. Tämän mukaisesti tutkimusaiheesta on rajattu kaksi tarkoituksenmukaista pääteemaa: kokemukset ja kehittäminen. Tutkimuksen teemat on muodostettu ja aseteltu niin, että kohdehenkilöillä oli haastattelutilanteessa sopivasti tilaa kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan. (Hyvärinen – Nikander – Ruusuvaori 2017: 24-25; 321.)

5.3 Aineiston analyysi

Aineiston analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysia. Haastatteluaineisto antaa kuvan tutkittavasta ilmiöstä, josta analyysilla oli tarkoitus luoda eheä, teoreettinen, sanallinen kuvaus. Sisällönanalyysilla tutkimuksen aineistoa kyettiin analysoimaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Analyysilla selkiytettiin aineistoa, jotta tutkittavasta ilmiöstä olisi mahdollista tehdä tulosten perusteella luotettavia ja tarpeeksi selkeitä johtopäätöksiä. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 108, 117, 122.)

Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jolla aineisto saadaan järjestetyksi tuloksien esittämistä ja edelleen johtopäätöksien tekemistä varten. Sisällönanalyysivaihe ei vielä tuottanut varsinaisesti valmiita tuloksia tähän opinnäytetyöhön, vaan analyysivaiheen jälkeen aineistosta muodostettiin mielekkäitä johtopäätöksiä. Tällä huolehdittiin siitä, että tutkimus ei jäänyt keskeneräiseksi. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 117.)

Analyysi aloitettiin haastattelunauhujen litteroinnilla, jolloin äänitteet kirjoitettiin sanantarkasti tekstimuotoon. Tässä vaiheessa aineiston käsittelyyn ja purkamiseen varattiin riittävästi aikaa. Litteroinnin edetessä ja sen jälkeen perehdyttiin auki kirjoitettuun aineistoon, luettiin sitä läpi useita kertoja ja tarkasteltiin sitä tutkimuskysymysten näkökulmasta. Litteroitua aineistoa oli yhteensä 35 sivua joten sisällön hahmottamiseksi sitä oli luettava useita kertoja. Tähän kului myös paljon aikaa.

Litterointivaiheen jälkeen alkoi aineiston pelkistäminen eli redusointi. Tässä vaiheessa aineistosta poimittiin tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmaisuja, jotka pelkistettiin helpommin luettavaan muotoon. Seuraavaksi nämä pelkistetyt ilmaisut klusteroitiin, eli niputettiin kaikki niistä löytyneet saman aiheiset käsitteet yhteen erilaisiksi alaluokiksi. Alaluokkia yhdistelemällä muodostettiin ja nimettiin yläluokkia eli varsinaisia yleiskäsitteitä. Yläluokista muodostuivat tutkimuksen pääluokat, eli kokemukset ja kehittäminen. Tätä koko vaihetta kutsutaan abstrahoinniksi. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 123-125.)

Analyysivaiheet redusoinnista abstrahointiin olivat haasteellisia. Litteroitua tekstiä oli todella paljon ja haastateltavat pompsahelivat vastauksissaan aiheesta toiseen. Haastateltavat saattoivat vielä loppuvaiheessa vastata kysymyksiin, jotka oli kysytty jo aikaisemmin. Analysoitaessa oli tekstimateriaalia useamman kerran siirrettävä paikasta toiseen, jotta haastateltavien antamat vastaukset ikään kuin kohtasivat oikeat kysymykset.

Taulukko 2. Esimerkki tutkimuksessa toteutetusta sisällönanalyysistä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistamista arjessa.	Lapsen oman kulttuurisen identiteetin vahvistaminen	Kansainvälisyyskasvatus varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisen lapsen kohdalla	Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön kokemuksia kansainvälisyyskasvatuksesta
Opetetaan muutakin kuin englanninkielistä kulttuuria	Huomioidaan kaikki kulttuurit opetuksessa	Kansainvälisyyskasvatuksen määritelmät	
Tähän liittyy tapakasvatus ja hyvät tavat.	Tapakasvatus		
Se on tunneälyä ja tavallaan niitä perusarvoja.	Tunneäly Perusarvot		

6 Tulokset

Tässä osiossa tarkastellaan teemahaastatteluina toteutetun tutkimuksen tuloksia. Koska tutkimus on laadullinen ja haastattelujen sekä haastateltavien määrä on pieni, ei tutkimuksen tuloksia voida yleistää. Haastattelurunko koostui vastaajien taustatietojen lisäksi yhteensä neljästä teemasta, jotka liittyivät joko työntekijöiden kokemuksiin kansainvälisyyskasvatuksesta tai kansainvälisyyskasvatuksen kehittämiseen. Haastattelun teemoja olivat kansainvälisyyskasvatuksen määritelmät ja toteuttaminen (kokemukset) kansainvälisyyskasvatuksen perustelut, vaikutukset ja tavoitteet (kokemukset), ammatillisuus ja sen kehittäminen (kehittäminen) sekä kansainvälisyyskasvatuksen tulevaisuus (kehittäminen). Opinnäytetyön tulokset esitetään teemoja mukaillen näissä kahdessa osassa, millä selkeytetään molempiin tutkimuskysymyksiin vastaamista. Tutkimustulosten yhteyteen on liitetty myös suoria lainauksia haastateltavien vastauksista. Lainausten yhteydessä mainitaan lyhenne RH1 tai RH2 sen mukaisesti, kummasta ryhmähaastattelusta vastaukset ovat peräisin.

6.1 Vastaajien taustatiedot

Tutkimukseen osallistui yhteensä yhdeksän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaista. Heistä 8 oli ammatiltaan varhaiskasvatuksen opettajia ja 1 varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Haastatelluista seitsemän työskenteli haastatteluhetkellä esiopetuksessa, yksi 3-5-vuotiaiden ryhmässä ja yksi 0-5-vuotiaiden sisarusryhmässä. Kuudella haastatelluista oli kokemusta varhaiskasvatuksessa (0-5-vuotiaiden lasten ryhmässä) työskentelystä. Haastatelluista seitsemän työskenteli haastatteluhetkellä kielirikasteisessä varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa ja kaksi laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa. Haastateltujen käyttämiä kieliä työssään kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa oli suomen lisäksi yhteensä viisi: ruotsi, saame, venäjä, ranska ja englantia.

6.2 Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia kansainvälisyyskasvatuksesta

Varhaiskasvatushenkilöstön kokemukset kansainvälisyyskasvatuksesta on jaoteltu tässä neljään osioon. Näissä osioissa käsitellään termien määrittelyä ja päiväkodin arjessa havaittuja huomionarvoisia seikkoja: mitä kaikkea tulee ottaa huomioon toteuttaessa kansainvälisyyskasvatusta alle kouluikäisten lasten kanssa? Lisäksi käydään läpi perusteluita kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamiselle sekä esitellään käytännön esimerkkejä kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

6.2.1 Kansainvälisyyskasvatuksen määrittelyä

Haastattelut aloitettiin varsinaisten käsitteiden määrittelyllä, minkä oli tarkoitus johdattaa haastateltavat itse aiheeseen. Tämä oli oikea ratkaisu, sillä terminä kansainvälisyyskasvatus oli valtaosalle haastatelluista sellaisenaan outo ja uusi. Haastateltavat epäilivät aluksi, ettei heillä ole aiheesta juurikaan kokemuksia tai sanottavaa. Monella myös erilaiset termit sekoittuivat keskenään saaden hämmennystä aikaan: onko kansainvälisyys sama asia kuin monikulttuurisuus tai globaalius? Entä miten ne puolestaan liittyvät esimerkiksi kieliin ja kieltenopetukseen? Yksi haastateltavista kertoi lukeneensa kansainvälisyyskasvatuksesta yliopistossa, mutta erilaiset termit sekoittuivat silti helposti ja niillä ymmärrettiin tarkoitettavan yleensä tässä asiayhteydessä samoja kokonaisuuksia.

Kansainvälisyyskasvatus niinku lyö mun päässä aika tyhjää ja on sanana vähä niinku outo ja tuntuu vähä vieraalta, että tuntuu siltä, että onko siihen mitään sanottavaa - - Niinku mikä on kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden ero? RH1

Niitä termejä nyt tulee niin paljon, ni periaatteessa kai se on samanlainen kuin monikulttuurisuuskasvatus ja tämmöset kaikki. RH2

Kansainvälisyyskasvatuksen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa nähtiin kytkeytyvän tiiviisti erilaisiin kulttuureihin sekä näiden lisäksi suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon. Kulttuurien puolestaan koettiin olevan tiiviisti sidoksissa ihmisen omaan identiteettiin ja sitä kautta omien taustojen tuntemiseen, ymmärtämiseen ja arvostamiseen. Myös oman elämän ja elinympäristön sekä niihin liittyen mahdollisten itseä koskevien etuoikeuksien tiedostaminen, tarkasteleminen ja pohtiminen koettiin tärkeänä osana kansainvälisyyskasvatusta jo pienillä lapsilla.

No mulla tulee mieleen sen arjen rikastaminen ja kasvatuksen rikastaminen, erilaiset kulttuurit kiinnostaa, mitä niistä voitais saada siihen opetuksen. Et jotenki toi suvaitsevaisuus nousee. Ja tasa-arvo. RH2

Tietysti se et kasvatus tulee sieltä että pitää antaa toisille tilaa mutta unohtamatta niinkun sitä omaa identiteettiä ja omaa perheen taustaa ja juuria. Sitä pitää löytää sellanen tasa-paino, miten voi integroitua yhteiskuntaan menettämättä niinku kuitenkaan aika tärkeätä osaa itseään. RH1

Semmonen et niinku et jotenki mahdollisimman pienestä jo ymmärtäis niinku sen et maailmassa on erilaisii ihmisii ja erilaisia tapoja tehdä asioita et jotenki semmosta, no suvaitsevaisuutta siinä mielessä, ettei oo yhtä oikeeta tapaa tehdä asioita. Ja sitte jotenki sitä perspektiivii myös omaan elämään ja omiin niinku mikä on hyvin ja mikä huonosti tai mitä vois parantaa. RH2

Kielet ja kielten opetus nähtiin hyvin suurena ja erottamattomana osana kansainvälisyyskasvatusta. Kielet ovat kiistaton osa erilaisia kulttuureita heijastaen ympäröivää maailmaa jossa ihmiset ovat eläneet. Eri kulttuureissa kieleen liittyen ilmestyvät esimerkiksi erilaiset puhetaavat ja keskustelukulttuurit. Suomessa annetaan esimerkiksi puhujalle kohteliaasti tilaa ja odotetaan omaa puheenvuoroa, mutta esimerkiksi monessa Euroopan maassa saatetaan puhua huolettomasti toisen päälle ja käydä hyvin kiivasta keskustelua olematta kuitenkaan tarkoituksellisesti epäkohtelias. Myöskään varsinainen täytepuhe, small talk, ei juuri suomalaisiin keskustelutapoihin kuulu, kun taas muualla maailmassa se nimenomaan on iso osa keskustelukulttuuria.

Kansainvälisyyskasvatus varmasti meillä niinku kielirikasteisissa päiväkodeissa on sitä, että lapset tottuu kuulemaan eri kieliä. RH1

Kielen kautta tavallaan aukenee hirveen paljon, - - niinkun ihan minkä tahansa kielen kohdalla niin sitä myös kulttuuria, että kuitenkin jokainen kieli edustaa myös jonkin alueen kulttuuria. RH1

Kyllä on itselleen tärkeää säilyttää se et, se kieli on monesti niinku tosi tärkeä asia. RH2

Ja sit on sellasii tapoja niinku et koko ajan Ranskas kysytään et miten menee, miten menee ja sit jos suomalaisest se sit kuulostaa niinku vähä sillee et tarviiks nyt ihan koko ajan olla kysymäs. Et haetaan sitä niinku kontaktia koko ajan ihmisten kaa. Että, on se ihan hyvä niinku ymmärtää ja sitte tosiaan sen kielen kautta ymmärtää parhaiten. RH1

Kansainvälisyyskasvatuksen koettiin lisäksi olevan tapakasvatusta, tunneälyä sekä elämän perusarvoja: hyvien tapojen ja toisten kunnioittamisen opettaminen ja opetteleminen ovat kansainvälisyyskasvatuksen perusta. Eri puolilla maailmaa on monenlaisia ja usein tilannesidonnaisia tapoja tai perinteitä käyttäytyä, sekä kohdella ja arvostaa muita ihmisiä. Nämä tavat ja arvostus liittyvät tiiviisti erilaisiin kulttuureihin ja ne saattavat tuntua vierailta tai jopa hämmentää ulkomaalaista. Sen tiedostaminen ja ymmärtäminen helpottavat yksilön menestymistä globalisoituvassa yhteiskunnassa.

Tähän liittyy semmonen tapakasvatus että opetetaan ihan, toisaalta tähän liittyvät ole hyvä ja kiitos; hyvät tavat, koska - - hyvät tavat suojelee myös, vaikka mä en tiedä kuinka paljon ne muuttaa asenteita, mut että kuuluu hyviin tapoihin kohdella ihmisiä asiallisesti. RH2

Loppujen lopuksi sen, minkä ainaki ite ajattelee monikulttuurisuus- ja kansainvälisyyskasvatuksessa, niin se on oikeastaan aika paljon kaikkea muuta kuin itse sitä kieltä, kulttuuria ja ympäristöä, et se myös paljon, niinku mun mielestä, lähtee siitä, et se on tunneälyä, se on toisen ihmisen arvostamista. Ne on niinku tavallaan niit perusarvoja, mitä me toteutetaan joka päivä meidän varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa. RH1

Kansainvälisyyskasvatus on myös paitsi jokaisen kohdalla omiin lähtökohtiin tutustumista, myös lapsen rohkaisemista ja itsetunnon tukemista varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen päivittäisessä toiminnassa. Oppiakseen myös muita kulttuureita, kieliä ja kansainvälisyyttä, on tärkeää tuntea ennen kaikkea oma kulttuurinsa ja omat juuret. Lapsi, jolla on kaikki perusasiat kunnossa, turvallinen ja itsevarma olo, suhtautuu muihin ihmisiin positiivisesti ja on vastaanottavaisempi myös uudelle tiedolle. Hyvä itsetunto ja itsetuntemus mahdollistavat lapselle taitoja myös muilla elämänalueilla, kuten globaalisti toimiminen sekä toisen hyväksyminen ja huomioiminen. Haastateltavat huomauttivat useampaan otteeseen, että lapsen itsetunnon tukeminen luo tärkeää pohjaa vastaanottaa myös kansainvälisyyskasvatukseen liittyvää tietoa.

Jos meillä on lapsi, jolla on hyvä itsetunto, joka luottaa itseensä - - niin kyllä hän todennäköisesti myös toimii sit siinä niinkun hyvin kansainvälisesti tai globaalisti ja pystyy niinkuin huomioimaan, että "okei, sä oot tommonen ja sä puhut tota" tai "sä oot tommonen ja sä puhut tota". Että jos ne tavallaan ne perusasiat on kunnossa, niin sitten me pystytään niiku käsitteleen (myös uusia asioita). Mut jos meil on hirveen turvattomia lapsia tai hirveen stressaantuneita aikuisia, niin sit se ei tuu tota kyllä, johtamaan semmoseen lopputulokseen, mitä ehkä kuvittelee, että tällä niinkun halutaan saavuttaa. RH1

Jos on lapsi, joka on niinku epävarma itsestään, epävarma perheestään ja on just ongelmia, niin eihän se tuo sitä omaa kulttuuriakaan esille. Meil oli viime vuonna semmonen virolainen poika, joka halus opettaa sit viroa, et kun mä opetin sitä ranskaa ni hän sit kertone kaikki sanat niinku viroks. Sehän oli mahtavaa! Ja sit me opittiin kaikki samalla viroa, mut hänellä oli niinku ihan selkeesti niinku hyvin voimakas se virolaisuus itsessään. Ja sit sil oli selkeesti niinku itsetunto ja sit se oma kulttuurintuntemus oli voimakas. Mut sit joku toinen, niin se ei välttämättä tunne itseään niinku itsevarmaks, niin ei sit välttämättä saa sitä niinku esiin. RH1

6.2.2 Kansainvälisyyskasvatuksen perustelut, vaikutukset ja tavoitteet

Kysymys kansainvälisyyskasvatuksen perusteluista, vaikutuksista ja tavoitteista herätti haastateltavissa runsaasti keskustelua. Molemmissa haastatteluryhmissä keskusteltiin muun muassa siitä, onko ylipäätään välttämätöntä asettaa kaikille lapsille, lapsiryhmille ja päiväkodeille kansainvälisyyskasvatuksessa samat tavoitteet, vai voisiko tavoitteiden asettelu olla yksilökohtaisempaa. Keskustelussa ehdotettiin myös, että lapsen, ryhmän tai päiväkodin kohdalla voitaisiin asettaa tietyt minimitalvoitteet, joista lähteä liikkeelle lapsen tai lapsiryhmän lähtökohtien mukaan. Haastateltavat eivät halunneet laittaa kaikkia samaan muottiin, sillä ryhmien, päiväkotien ja alueiden erot ovat niin suuria ja yksilöllisiä.

Haastateltavilta kysyttiin, minkälaisia perusteluita kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamiselle varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on. Haastateltavat olivat yksimielisiä sen suhteen, että kansainvälisyyskasvatus osana varhaiskasvatusta ja esiopetusta on hyvin tärkeää ja etenkin tämän päivän lapsille ja nuorille huomattavasti oleellisempi kokonaisuus kuin aikaisemmin. Haastateltavien mielestä myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutettavat kokonaisuudet sekä niiden yhteydessä käytettävä materiaali on aina pystyttävä pedagogisesti perustelemaan. Tähän ammattilaisia velvoittavat myös valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Haastateltavien mukaan kansainvälisyyskasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on perusteltua, sillä se tarjoaa lapsille paremmat lähtökohdat sekä taitoja vastaanottaa uusia asioita ja tietoa. Tieto puolestaan lisää muun muassa turvallisuuden tunnetta ja kehittää selviytymistaitoja jokapäiväisessä arjessa, median vaikutuspiirissä sekä internetin maailmassa. Tällaisten taitojen turvin lapset oppivat mm. tutkimaan, kyseenalaistamaan ja ymmärtämään paremmin ympäröivää maailmaa sekä muodostamaan omia mielipiteitään.

Niil (lapsilla) on paremmat eväät sitten tulevaisuuden niinku maailmaan, koska maailma on nykyään kansainvälisempi. - - Niil on kohta kännykät, kun ne menee kouluun, sieltä youtuben kautta kattoo kaikenlaista. Että ne jotenki pystyis suodattamaan sitä myös, mitä ne näkee. Että ihan siltä pohjalta ja sitte että ne pystyis myös ymmärtämään sitä ympäröivää maailmaa. RH1

Ja tottakai se niinku lapsille että kun on nykyään esimerkiks ne youtubet, nii sieltä katotaan japaniksi ja kiinaksi ja koreaksi ja venäjäksi ja espanjaksi ja kaikilla tommosilla kielillä niinku videoita ja - - se on niinku oikeestaan ihan sama et millä kielellä se löytyy - -. Että tavallaan sitte ois myös jotain, et se ei nyt vaikka se yks youtube-video määritä sitä että hei, noi on kaikki tollasia, vaan että, et pystyis sitte niinku käsittelemään sitä. RH1

Molemmissa haastatteluissa esiin nousi näkemys siitä, että kansainvälisyyskasvatus jo alle kouluikäisillä on perusteltua, jotta kansainvälisyys on heille itsestään selvempää myöhemmin heidän ollessaan vanhempia. Lasten kasvaminen fyysisesti kansainvälisempään tai asenteiden kautta suvaitsevampaan ympäristöön opettaa lapsia suhtautumaan myönteisesti siihen, että maailmassa on olemassa paljon erilaisia kieliä ja tapoja.

Mun mielest siks et se ois jotenki itsestään selvää sit vanhempana, et se ei ois sit enää mikää asia (naurahtaa) Et se ois niinku itsestäänselvyys kaikkien kanssa, että on erilaisia kieliä ja tapoja. RH2

Se luo niinku sellasia asenteita jo varhain, luo sellasia positiivisia ja myötäisiä, myötätuntoisia asenteita niinku vieraita kulttuureja ja muita maalaisia, niinku ihmisiä, niinku kansainvälisesti niinku avartaa ja sitä... niinku kaikki olemme ihmisiä kuitenkin. RH1

Yhtenä perusteluna kansainvälisyyskasvatukselle haastateltavat näkivät sen, että lasten on tärkeää oppia ja tottua kuulemaan erilaisia kieliä sekä toimimaan tilanteissa, joissa eivät kielellisesti ymmärräkään toista ihmistä, tai joissa vastaavasti toinen ei ymmärräkään heitä. Kansainvälisyyskasvatuksen nähtiin tarjoavan selviytymiskeinoja ja työkaluja tällaisiin tilanteisiin. Lasten on tärkeää oppia, että kaikkea ei pysty kielellä ymmärtämään, mutta tilannetta lukemalla ja tulkitsemalla voi oppia hahmottamaan kokonaisuuksia.

Se, että lapset tottuu kuulemaan eri kieliä ja tottuu siihen tilanteeseen, että mä en välttämättä ymmärrä, mitä tuo aikuinen mulle sanoo, mutta se ei oo vaarallista. Niinku et mä voin selvitä siin tilanteessa, että nyt mä en, mä en ymmärtänyt sanaakaan, mä voin sanoa sen et mä en ymmärrä, tai mä voin kattoo vähän toisia, mä voin jotenki toimii siin tilanteessa että, ettei tuu semmost niinku, et just et se olo pysys turvallisenä, et mä selviin tästä, tää jotenki avautuu mulle tää tilanne, tää ei oo mitenkään vaarallista. RH1

Varsinkin tässä kielenopetuksessa on tärkeätä, että ne lapset oppis sen, että ne ei ymmärrä kaikkea, mutta että ne voi ottaa sen että ”mä ymmärsin ton sanan ja toi teki ton ilmeen, se tarkoittaa tota”, jolloin silloin se auttaa niiden muiden kielten oppimisessa. RH1

Haastateltavien mukaan lasten on tärkeää oppia myös, että oma tulkinta asiasta tai tilanteesta ei välttämättä myöskään ole oikein ja että tätä saattavat selittää muun muassa kulttuuriset erot. Muiden kulttuurien tuntemus kansainvälisyyskasvatuksen kautta tai totuminen erilaisten kulttuurien läsnäoloon ja rinnakkaiseloon helpottaa kuitenkin näiden tilanteiden ymmärtämistä.

Jos mä aattelen niinku kansainvälisii suhteita, niinku menestymistä, et kyllähän se niinku osittain on se, että just välttämättä se miten minä tulkiten tämän asian, tän tilanteen, se ei välttämättä oo myöskään aina oikein - - mutta että jotenki se että se antais lapsille myös sitä semmosta niinku avaruutta. Että asioita voi tehdä niinku monella eri tavalla, ja ne voi olla kaikki yhtä hyviä. RH1

Kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisella osana varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen oppimissisältöjä on paljon erilaisia vaikutuksia. Haastateltavia kuitenkin myös mietitytti näiden vaikutusten kantavuus. Parhaimmillaan kansainvälisyyskasvatus rikastuttaa lasten ja aikuisten arkea ja ajatusmaailmaa sekä lisää avoimuutta, hyväksyntää ja erilaisuuden ymmärtämistä, mutta toteutustavasta riippuen se voi myös voimistaa stereotyyppioita ja lisätä ennakkoluuloja. Toki kansainvälisyyskasvatus saattaa myös purkaa muilta ihmisiltä opittuja käytösmalleja tai välittää uusia ajatusmalleja jopa lasten kotiin saakka.

Kyl se varmaan se rikastuttaminen on se juttu mutta kuitenkin että, miten se sitte kantaa pidemmän päälle. RH2

Jotenki mä aattelen ite, että, toivoisin että sillä on sellasia vaikutuksia, että se lisää avoimuutta ja lisää niinku sitä ymmärrystä ja niinku, etenki erilaisuuden ymmärtämistä, että asiat voi tehdä monella eri tavalla, ja ne on ihan yhtä hyviä. Mutta sitte, myöskin, kyllä se voi toisaalta taas myös voimistaa stereotyyppioita, se voi lisätä niitä ennakkoluuloja, että, et se tavallaan siitä että just, se että miten se toteutetaan ja mitä missäkin ryhmässä käsitellään. RH1

Kerran yks poika - - tuli päiväkotiiin joo, ja ”mä en leiki yhenkää somalin kanssa” - - Ja sit hänen paras kaveri oli somali, mut ei hän niinku osannu yhdistää sitä siihen kaveriin, vaan hän oli kuullu ja kotona oli näin puhuttu ja sitte hän toisti niinku sitä. RH2

Sit parhaassa tapauksessa se lapsi joka ystävystyy sen toista kulttuuria edustavan lapsen kanssa, niin se vie omaan kotiin sen, vähä uudenlaisia asenteita. RH2

Ehkä se (kansainvälisyyskasvatus) voi jättä kyl lapseen niinku sit jotain vaihtoehtosia näkemyksiä, mitä vaik perheessä ei sit saa. RH2

Kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamiselle varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa löytyy moninaisia perusteluita ja sillä on myös monenlaisia laaja-alaisia vaikutuksia. Nämä perustelut ja vaikutukset riippuvat kuitenkin myös pitkälti siitä, missä päin Suomea niitä tarkastellaan: eri puolilla Suomea löytyy hyvin erilaisia haasteita kansainvälisyyteen liittyen. Kansainvälisyyskasvatuksen tärkeys korostuu pienemmällä paikkakunnilla ja

keskeisissä osissa Suomea, jossa sitä tarvitaan jo pelkästään lisäämään yleissivistystä ja jakamaan tietoa.

Näkisin että tällä kansainvälisyyskasvatuksella on suurempi merkitys niinkun jopa pienemmillä paikkakunnilla ja paikkakunnilla, joissa se kansainvälisyys ei oo niin läsnä. Et mä luulen että joka ikinen Suomen rajakaupunki tai -kylä, niin ne on jo itsessään, (kansainvälisempiä) koska se on läsnä olevaa, se on näkyvää, oli se pohjoisessa tai etelässä tai idässä tai lännessä, niin se näkyy. Mut sit varmaan just nää meiän Suomen keskialueet, että siellä sen näkeminen, oleminen, on vähäisempää. Se ei tarkoita sen kummempaa, kuin että ois vaikka kaks- kolme kieltä. Tai että näkee jonkun tulevan jostain muualta, se on varmaan siellä vielä tärkeempää. RH1

Keskeisinä tavoitteina kansainvälisyyskasvatukselle nähtiin tiedon välittäminen, yhteisöllisyyden, suvaitsevaisuuden, avoimuuden ja keskinäisen kunnioituksen lisääminen sekä lasten kiinnostuksen herättäminen toisia maita ja kulttuureja kohtaan. Pitkän aikavälin tavoitteina haastateltavat pitivät muun muassa asenteiden, ennakkoluulojen ja arvojen muuttumista ajan myötä niin, että suvaitsevaisuudesta tulisi ikään kuin itsestäänselvyys. Arvokas tavoite on myös yksilöllisyyden havaitseminen: se, että taustojensa sijaan yksilöstä nähdään se, että hän on samalla tavalla ihminen, kuten kuka tahansa muukin.

No mä mietin sitä yhteisöllisyyttä ja sitte suvaitsevaisuutta mitä nyt muutenkin toivois jontekin voivansa opettaa tai antaa sellasta lapsille. Myös tietoo. Jos lapset on kiinnostunu eläimistä niin me puhutaan ketusta niinku me viime vuonna puhuttiin. Ja nyt joku on kiinnostunu Pakistanista niin sitte tietoa myös, tietoa ketusta tai tietoa Pakistanista. RH2

Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteista keskustellessa eri kielten läsnäolon tärkeys mainittiin useampaan kertaan. Kielet ovat kommunikaation väline, joka hyödyttää yksilöä koko tämän elämän ajan. Mitä aikaisemmin eri kieliä oppii vastaanottamaan, tulkitsemaan ja käyttämään, sitä suurempia niistä saatavat hyödyt myös ovat. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että yhtenä kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteena on erilaisiin kieliin tutustuminen: erilaisten kielten kuulemiseen tottuminen sekä jopa niiden kokeileminen, tunnistaminen tai opetteleminen yksilölliseen tahtiin.

Kansainvälisyys lähtee siitä että osaa edes joitakin kieliä, niinku perusalkeita tai jotakin. RH1

Yhtenä kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteena nähtiin olennaiseen keskittyminen: se, että ammattilaiset keskittyvät työssään vaikuttamaan omalla yksilötasollaan ja niillä resursseilla, jotka heillä on käytössään. Kukaan ei voi tehdä ihmeitä ja vaikuttaa kaikkiin ympärillään, mutta jokainen voi sen sijaan vaikuttaa omaan toimintaansa. Tärkeää on panostaa omalta osaltaan niiden ihmisten kohtaamiseen, kenen kanssa on päivittäin tekemisissä, muokata omia asenteitaan ja kouluttaa itseään lisää.

Tää palaa sitten suhun tai muhun, koska meillä ei oikeestaan muuta voida. Tää, että miten me nyt sitten kohdataan niitä ihmisiä, keiden kanssa me joudutaan tekemisiin, niin kun me ei voida yhtä aikaa miettiä koko maailmaa. RH2

6.2.3 Kansainvälisyyskasvatus alle kouluikäisen lapsen kohdalla

Kansainvälisyyskasvatus sinällään ei ole mikään uusi keksintö. Koulumaailmassa materiaalia löytyy jo runsaasti ja oppivelvollisuusikäisten lasten kanssa sitä on myös helppo tuottaa lisää. Kansainvälisyyskasvatukseen liittyvän saatavilla olevan materiaalin määrä, laatu sekä sen soveltuvuus pienille lapsille mietityttävätkin haastateltavia, kun heiltä kysyttiin, minkälaisiin asioihin alle kouluikäisen lapsen kohdalla tulisi kansainvälisyyskasvatuksessa kiinnittää huomiota. Varhaiskasvatuksessa toteutettava kansainvälisyyskasvatus on käsitteenä niin tuore, että valmista materiaalia on yllättävän haastavaa löytää.

Mutta varmaan just toi yks on se, että onko tarpeeks materiaalia sitte niinkö pienemmille. Et varmaan kouluikäisille on varmaan jo huomattavasti enemmän, mutta sitte varhaiskasvatukseen tehtyä materiaalia on kuitenkin vähä suppeemmin. RH1

Opetusmateriaaliin liittyen ensimmäisessä ryhmähaastattelussa keskustelua herättivät lastenohjelmat sekä median mainonta, joissa kulttuurisidonnaiset tavat ja uskomukset, sukupuoliroolit, stereotyytiat, ihmisten asema ja ajattelutapa näkyvät yleensä selkeästi sen mukaan, mistä päin maailmaa animaatio tai mainos on peräisin. Tällaisen materiaalin kautta voi toki opettaa lapsille kulttuurisia eroja ja pyrkiä lisäämään lasten taitoa tulkita ja katsoa asioita eri tavalla, mutta on myös tärkeää huolehtia siitä, ettei kansainvälisyyden varjolla välitä lapsille negatiivisia stereotyytioita.

Tietty kulttuuri tulee tosi voimakkaasti, niinku just tää englanninkielinen kulttuuri, niissä lastenohjelmissa ja tietyissä asioissa, - -. Et ne (lapset) oppis vähä niinku kattoo sitä toisella tavalla. RH1

Niinku piirretyissä esimerkiks, jos ne on näitä jenkkijuttuja niin naiset on usein niinku kotona - - ja ranskalaisissa lasten piirretyissä äidit on aina niinku hirveen hienon näköisiä ja hoikkia. RH1

Jos mennään jonnekin saksalaiselle puolelle, niin sit ne vaikka mainokset on taas, enemmän niinku kotona, et se on hauska niinku nähdä näitä, et miten se esimerkiks nainen siellä esitetään ja miten sitte mies ja sitte, ja miten lapset, et onks niillä esimerkiks yks lapsi vai onks niinku useempia lapsia, tämmösiä. RH1

Heti tietää että suomalainen mainos, tai ruotsalainen, jos nainen on semmonen business-women ja sitten mies ripustaa pyykkiiä siellä. Joo se on niinku just tasa-arvoa. RH1

Päiväkodeissa myös varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on erilaisia taustoja: he ovat saattaneet muuttaa Suomeen muualta tai kasvaa itse eri kansallisuuksien ja kulttuurien keskellä. Omasta kulttuuristaan opettaessa ammattilaisen on muistettava myös pohtia ja kertaalleen varmistaa, onko kaikki opetukseen valittu materiaali sellaisenaan sittenkään soveltuvaa lapsille. Eri kulttuureihin kuuluu tapoja ja perinteitä, joita sikäläiset pitävät täysin normaalina ja tärkeänä osana elämää, mutta joita toisenlaisen kulttuurin edustaja saattaa pitää jopa loukkaavina. Tässä, kuten muussakin materiaalissa on osattava perustella, miksi olen valinnut juuri nämä asiat ja tämän materiaalin opetettaviksi: ovatko ne lapsille hyödyllisiä ja pedagogisesti perusteltavissa?

Se ennakoiminen siinä et me tiedostetaan se että joissain tää voi aiheuttaa positiivisii tunteita, mut myös niit negatiivisii tunteita ja sit et meillä itellä on se selkee tavoite et miks me tehdään tätä, mikä täs on se idea mihin me tällä pyritään, et me osataan se avata niinku niille perheille ja niille lapsille, ettei sitten tuu mitään niinku semmosii. RH1

Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa nousi esiin huomio siitä, kuinka moni yhteiskunnassamme näkee kansainvälisyyden liittyvän pääasiassa englanninkieliseen kulttuuriin, koska englannin kieli korostuu Suomessa ja muualla maailmassa niin voimakkaasti. Haastateltavien mielestä onkin erittäin tärkeää nostaa kansainvälisyyskasvatuksen yhteydessä esiin etenkin lapsille ennestään tuntemattomampia kieliä, maita ja kulttuureita, mikä lisää monimuotoisuuden ymmärtämistä ja oppimista. Kansainvälisyys ei ole yhtä kuin pelkkä englannin kieli ja englantilainen tai amerikkalainen kulttuuri.

Mutta ehkä on tärkeempää opettaa että on muutakin kuin sitä englanninkielistä kulttuuria, koska se tulee niin voimalla päälle. Että Eurooppa on itse asiassa hyvin paljon muuta kuin sitä englanninkielistä ja sitte jos mennään muualle maailmaan, niin se on sitten hyvin hyvin erilaista. Ni se on ihan hyvä tuoda niille lapsille jollain tavalla kielen ja ehkä sit niinkun sen eri tapojen muodossa. RH1

Kansainvälisyyskasvatusta toteutettaessa on tärkeää tuntea ja huomioida ryhmän lasten taustat ja lähtökohdat. Tähän kuuluvat myös lapsen ikä, kulttuurinen tausta, vanhempien toiveet varhaiskasvatukselle sekä lapsen ajatusmaailma: mistä lapsi on kiinnostunut ja mitä hän ajattelee esimerkiksi itsestään ja omista taidoistaan. Ammattikasvattajan tehtävä on huolehtia positiivisen kuvan ja kokemusten luomisesta ja mahdollistamisesta, tasa-arvoisuuden toteutumisesta sekä lapsen oman kulttuurisen identiteetin vahvistamisesta. Avainasemassa on lasten kannustaminen, rohkaiseminen itsenäiseen ajatteluun sekä uusienkin näkökulmien tuominen, laajentaminen ja avaaminen lapsille. Joidenkin monikulttuuritaustaisten lasten kohdalla saattaa olla jopa tärkeämpää tukea lapsen suomalaista identiteettiä muiden kulttuurien ohessa.

Jos me aatellaan ihan pieniä, niin voi olla että se on heidän ensimmäinen kerta kun he on kosketuksessa vaikka erilaiseen kieleen - - tai erilaiseen ruokaan tai että, et se on heille niinku eka kerta et miten me huomioidaan se siellä et se kuva mikä siitä jää ois positiivinen. RH1

Tavallaan sen lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistamista myös siinä arjessa. - - Se on sitä meidän arkea, mut että meidän pitää kiinnittää huomioo just siihen et se on tasa-arvosta ja että yhtä lailla kaikista kulttuureista tai maista tulevat ihmiset, niillä on omia tärkeitä asioita. RH2

Yritän sanoa niille lapsille et te ootte myös suomalaisia, koska niillä on välillä niin vahva se oma et *mä oon vaan vaikka somali tai kurdi*, tai et *mä tuun kurdistanista*, vaikka ne ei ois niinku ikinä käynytkään kurdistanissa. - - Sit mä mietin et miten heillä ei ois tulevaisuudessa semmonen olo et he ei oo suomalaisia... et oon sanonu että hei sä voit olla molemmat että voit olla niinku sitä ja tätä ja sitte voit niinku olla muslimi ja suomalainen. - - Että nää yhdistelmät on kaikki mahdollisia. RH2

Kasvattajan on kuitenkin myös tiedostettava, että lapsi ei välttämättä itse halua tuoda omaa kieltään tai kulttuuriaan esille ja tätä on myös kunnioitettava. Tärkeässä osassa on lapsen rohkaiseminen ja kannustaminen sensitiivisesti ja lapsilähtöisesti. Lapsen haluttomuus voi toki olla myös ymmärryksen tai tiedon puutetta. Lapsi saattaa myös ymmärtää puhetta esimerkiksi suomeksi tai omalla äidinkielellään, mutta ei välttämättä osaa itse puhua samaa kieltä käyttäen.

Se oli yllätys, että niin moni - - lapsi, ei ne halua vaikka laskea tai muuten tuoda sitä omaa äidinkieltään esiin. Tai sitte, miten se sanotaan, et laskepas nyt kymmeneen asti, et lapsi meni ihan hämilleen ja hiljaseksi et. - - Eikä lapset välttämättä ymmärrä sitä tai ne ei välttämättä osaa. Olen huomannut että vanhemmat sanoo et "joo se puhuu ihan sujuvasti sitä (äidinkieltä)", mut sit ei välttämättä puhukaan. RH1

Meille selvis et yhdellä lapsella oli tosi kielteinen vaihe menossa omaa, toista äidinkieltään kohtaan ja sitä koko kulttuuria niin sitte sovittiin vanhemman kanssa että antaa näiden muiden lasten kertoa ensin jotka on ihan positiivisella mielellä ja sit jutellaan myös erikseen tän lapsen kans et haluaks hän, et ei sit myöskään painosta siihen, niin kannattaa ottaa huomioon aina se lapsen oma kokemus siitä. RH2

No meil oli viime vuonna yks poika kel oli äiti saksalainen ja sitte se jotenki hirveen negatiivisesti suhtautu siihen saksan puhumiseen. Mut sitte ku toiset lapset aina toisiltaan kysy että no, mikä on juna venäjäksi ja mikä on, niin hänki halus sit osallistuu siihen, et näyttää sen (oman äidinkielensä). Ja sit hän alko niinku kotonaki enemmän puhuu sitä saksaa et hän halus näyttää et osaa niinku nää asiat saksaks, se tuli niinku toisilta lapsilta et halus olla samanlainen ja osallistuu siihen. Ja sit suomalaiset lapset sit niinku tietysti kysyi ja sit he yritti sanoo monella eri kielellä niitä samoja asioita. RH2

Mä menin juttelee sen kanssa (lapsen äidinkielellä) ja sit se ei sanonu niinku sanaakaan. Ja se kyl ymmärs jotain mitä mä sanoin, mut ei niinku siis, ei mitään (puhunut) ja tota sit loppujen lopuks sit kävi ilmi ettei se oikeestaan niinku puhunutkaan mitään, vanhemmat oli vaan sanonu et se on niinku, se puhuu ihan sujuvasti. RH1

Mut toikin on toi kielen puhuminen lapsella, se on niin, ku se on kuitenkin, me puhutaan niin pienistä, että se on tosi herkkä, et mullakin niinku esimerkiks omassa ryhmässä on paljon että ymmärtää ihan täysin, mut ei välttämättä puhu. Et se kieli tavallaan riippuu,

niinku se et kuinka paljon se lapsi sit saa toisaalta sitä kielen syötettä. Että ku on monikielisiä, et joillaki voi olla ymmärryksen taso tosi hyvä, mut sit puheen tuotto onki vaikka pelkästään suomella, tai sit ei millään kielellä vielä. RH1

Kansainvälisyyskasvatuksessa, kuten varhaiskasvatuksessa muutenkin, tärkeää on lasten perheiden ottaminen mukaan toimintaan sekä avoin keskustelu toiminnan tavoitteista. On tarpeellista selittää, mistä kansainvälisyyskasvatuksessa on kulloinkin kyse, mitä lasten kanssa opetellaan ja miksi tutustutaan juuri näihin sisältöihin. Tähän perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön varhaiskasvatuksen henkilökuntaa velvoittaa myös valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja sitä kautta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, kuten Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. Tähän liittyen tärkeää on myös ennakoiminen, kuten perheiden tiedottaminen toiminnasta etukäteen sekä perheiden asenteiden hyväksyminen.

Varhaiskasvatuksessa käydään kuitenkin paljon enemmän vielä keskustelua sen perheen kanssa, et mitä te halutte että tää lapsi täällä oppii. Et mä uskon et tää kansainvälisyyskasvatuskin, meil on hirveen erilaisii perheitä hirveen erilaisist olosuhteista, et miten he ymmärtää tuon, ja mitä he haluaa et heiän lapset... (oppii) Et jollakin voi olla joku tosi tiukka et, ei missään nimessä. Tavallaan se sen keskustelun avaaminen ja käsittely perheiden kanssa, että varsinkin kun me puhutaan pienist lapsista, jotka voi ymmärtää asiat eri tavalla kun me on ajateltu, ja voi myös selittää kotona ne asiat aivan eri tavalla mitä on tapahtunut. Et se tavallaan se avoimuus niihin perheisiin, että hei, meil on nyt vaikka tällanen kansainvälisyysviikko ja tällä viikolla me käsitellään näitä asioita ja tää on se meidän tavoite miks me käsitellään näitä asioita. RH1

Tottakai pitää neuvotella (huoltajien kanssa). Ja sitte ku juttelee heille ja kertoo että mikä tässä on nyt taustalla ja sitte ne niinku ymmärtääki että ahaa, että, ei tää mitään - - Ja varhaiskasvatuksessahan ei oo niinku vakaumuksia. RH2

Meilki voi olla laps joka on kauheen kiinnostunu, mut sit vanhempi on joutunu ehkä lähteen jos, niinku omasta maastaan, omasta kodistaan, jonku sodan tai syrjinnän tai jonku takia sit hän ei ehkä niin halua sitä tuoda niinku sitä vaik lapsi ois kiinnostunu siitä aikuisen lähtökohdista. RH2

Keskustelua haastateltavissa saivat aikaan myös aikuisten asenteet ja ennakkoluulot, joita valitettavasti on toisinaan nähtävissä myös varhaiskasvatuksen ammattilaisten puheissa tai toiminnassa. Haastateltavien mukaan monesti myös niissä on korjattavaa, vaikka ne johtuisivatkin vilpittömästi tiedonpuutteesta tai ajattelemattomuudesta. Haastateltavien mielestä lapset ovatkin paljon valmiimpia ja avoimempia vastaanottamaan uutta tietoa ja käsittelemään ihmisten erilaisuutta, kun heille ei ole syötetty aikuisten toimesta negatiivisia asenteita, ajatusmalleja ja stereotyyppioita. Aikuisten asenteet saattavat epähuomiossa myös peittää alleen sen, miten lapsi näkee tai kokee jonkin tilanteen. Lapsi saattaa olla kiinnostunut aivan eri asioista kuin aikuinen, vaikka he tarkastelisivatkin esimerkiksi samaa kuvaa tai videota.

On aika monta työntekijää niinku, joille tekis hyvää joku semmonen kohtaa ennakkoluulosi-koulutus. RH2

Välillä musta tuntuu siltä et kansainvälisyyskasvatukseen, monikulttuurisuuskasvatukseen meidän pitäis lyödä meidät aikuiset, eikä niitä lapsia. Että kyllähän niin kuin lapsille moni asia on mun mielestä paljon niin kuin yksinkertaisempi, ei he tee siitä semmost niinku, et toi nyt on tuo tai toi nyt edustaa tota, he ei oo vielä täyttäneet itseään niillä stereotyyppioilla, millä valitettavasti me aikuiset niinku omien kokemusten kautta niinku nähän sitä niinku maailmaa, että. Et mun mielestä niinku lapset on paljon globaalimpia mitä me aikuiset ollaan ja heil on niinku kyky semmoseen aivan erilaiseen. Ja aivan erilaisiin asioihinki kiinnittää huomiota ku itse vaikka puhut just et ”katso minkälaisia vaateteita he käyttää” ni he voi keskittyä aivan johonkin muuhun, että noi söi vaikka tommosta aamupalaa ja se oli paljon jännittävämpää kuin ne vaatteet. RH1

6.2.4 Käytännön esimerkkejä kansainvälisyyskasvatuksesta

Tässä osiossa käsitellään konkreettisten esimerkkien kautta varhaiskasvatus- ja esiopetushenkilöstön omia kokemuksia kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta. Haastatelluilla oli loppujen lopuksi hyvin monipuolisia kokemuksia aiheesta, vaikka he eivät niitä kaikkia välttämättä itse ensin kansainvälisyyskasvatukseksi tunnistaneekaan.

Yksinkertaisimmillaan kansainvälisyyskasvatus voi näkyä vaikkapa siinä, että ryhmätilan seinällä on maailmankartta tai pöydällä karttapallo, joista lapset saavat mitata välimatkoja ja keskustella, mistä kukin on kotoisin. Tästä toteutusta voi lasten ideoiden kautta lähteä kasvattamaan konkreettisemmaksi: tuoda maailman ryhmätilaan, maistella erilaisia ruokia ja kuunnella sekä kokeilla eri kieliä. Tärkeänä nähtiin joka tapauksessa se, että kansainvälisyyskasvatusta lähdetään toteuttamaan ryhmän lasten kokemuksista, lähtökohdista tai taustoista käsin, jotta lapsilla on enemmän tarttumispintaa aiheeseen.

Kyl se on niinku noista lapsista lähtösin, koska sitte jos nyt vaikka itte keksis, vaikka nyt vaan Australian, et ei ois kehenkää mitään semmosta kiinnityskohtaa, ni se vois jäädä aika pinnalliseksi. Kun jos vaikka yhdellä lapsella on (kiinnityskohta aiheeseen) ni se voi vetää ne muut siihen. RH2

Se on tosiaan helppo lähteä siit et sun ryhmäs on useempia niin sitte tutustutaan niinku niihin kulttuureihin, kun sit taas sit lähdetään tutustumaan kulttuuriin, jotka ei oo siin ryhmäs, tai siinä ympäristössä, niin sit se on sitte vähä irrallista. RH1

Yks lapsista on pakistanilainen ja hän on käyny Pakistanissa, ja se oli hänelle suuri elämys. Ja me puhutaan tosi paljon sen lapsen kanssa Pakistanista ja mietin et meidän täytyy varmaan niinku ottaa se yhdessä (lapsiryhmässä) käsittelyyn. Se kiinnostaa lapsia. Tai siis yhtä lasta, mut ehkä hänen kiinnostuksensa kiinnostaa muitakin. RH2

No ainakin siis se mitä mä oon niinku harrastanu paljon et leikin kautta vaikka nyt sit ois, konkreettisesti matkustetaan maasta toiseen. Ne maat ehkä tulee lasten matkoista, ehkä niiden taustoista, ja sit tutustutaan siihen maahan ja sitten tehdään joku semmonen, mennään vaikka jonneki Filippiineille ja rakennetaan vaikka joku Manila ja katotaan vaikka joku dokumentti siihen liittyen. Ja sit rakennetaan valtava leikkisysteemi ja ollaan niinkuin

siellä, paikalla, et esimerkiksi näin ollaan tehty. Ja just se että mitä on se ruoka ja mitä, miten siellä puhutaan ja tulee kielet ja kulttuurit siinä samassa. RH2

Viime vuonna oli semmonen että osalla oli maailmanympärysmatka ja toisilla oli sitten tuo kuumailmapallomatka, mutta idea oli kuitenkin se että lapset sai ite määrittää, oli joku maa mis he on käyny, tai joku maa mistä heillä on sukulaisia tai mistä he on kotoisin tai mistä vaikka kieli on, et kuitenkin että lapset määritti eri maita tai eri kieliä ja sitten lähetettiin sillä tavalla että yks päivä tavallaan viikossa sit käytettiin et just se et katottiin mitä kieltä siel puhutaan, minkälaista musiikkia siellä vaikka kuunnellaan, niin opeteltiin vaikka ehkä joku laulu, katottiin kuvia. RH1

Eräessä ryhmässä, jossa oli lapsia moninaisilla kulttuuritaustoilla, toteutettiin pieni kansainvälisyysprojekti aamupiirin yhteyteen. Aamupiiri rakennettiin vuorotellen jokaisen ryhmän lapsen oman kulttuurin ja äidinkielen ympärille. Apuna käytettiin valmista piirroshahmo-tarinaa, jossa oli hahmoja eri kulttuureista. Jokaiselle lapselle löytyi omaa kulttuuria ja omaa identiteettiä kuvaamaan oma hahmo, jonka kautta tutustuttiin lasten kotikulttuurien alkuperään. Yhdessä tehtiin myös maailmankartta, mistä näkyi lasten ja heidän valitsemiensa hahmojen alkuperämaat.

Ilmaisutaide on mainio väylä kansainvälisyyskasvatukseen. Kansainvälisyyskasvatusta varhaiskasvatuksessa voidaan lapsiryhmän kanssa toteuttaa valitsemalla tuttuja lastenlauluja ja laulamalla niitä eri kielillä. Kansainvälisyyskasvatukseen voidaan yhdistellä myös leikkejä, pelejä tai vaikka digikasvatusta. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi suoratoistopalveluita, joista löytyy lapsille suunnattuja videoita ja eri kulttuurien opetusmateriaalia useilla kielillä. Myös numerot ja värit ovat helppo ja usein lapsia kiinnostava lähestymistapa muihin kieliin ja kulttuureihin. Lasten kanssa voi opetella nimeämään värejä tai laskemaan vaikka kymmeneen eri kielillä.

Se voi olla vaikka että joku niinku musiikki, jonka kautta sitä lähetään käsittelemään. RH1

Meil on lapset kertonu värejä, opettanu toisilleen omalla kielellään. RH2

Riippuen siit ryhmästä, pienten kaa ollaan just vedetty jotain lauluja vaan. Isommilla olitautaa muualta, toisist maista, nii silloin lapset alkoi niinku keskenään jutella niinku et miks sä syöt tätä tai miks sä uskot tähän. RH1

On laskettu niinku eri kielillä, kaikkien lasten omilla kielillä, ne on saanu semmosen oman tähtihetken, että lasketaan toisiamme ja sit aina kyllä lisää sinne (sanoja) et kaikki on kyllä niinku tosi kiinnostuneita niistä. Ja sit kaikki niinku musiikki ja tänä vuonna mulla on suunnitelmassa - - et vähä kattois tota eri maiden tanssei tai et minkälaisii musiikkei ja miten siihen yleensä tanssitaan. RH2

Kansainvälisyyskasvatus tarjoaa oivallisen tilaisuuden perheiden osallistamiseen sekä kaikenlaiseen yhteistyöhön päiväkodin ja kotien välille. Haastateltavilla oli myös toiveena perheiden näkyminen varhaiskasvatuksessa nykyistäkin enemmän, sillä heillä voi olla sellaista tietotaitoa, jota henkilökunnalla ei ole – tai jota henkilökunta ei itsenäisesti voi

saavuttaa. Vanhempia voi pyytää vierailulle lapsiryhmään jakamaan elämyksiä tai tietoa omasta kulttuuristaan tai matkustuskokemuksistaan esimerkiksi tarinoiden, musiikin tai valokuvien muodossa. Perheiden avulla on mahdollisuus oppia eri kulttuureista tekemisen kautta, mitä arvostettiin haastateltavien keskuudessa kovasti.

Yks isä meillä, hän oli Afrikasta, sanoi et hän voi tulla kertomaan ja lauleskelemaan ja lukemaan satukirjallisuutta, siis kaikkea ja must se on aika kiva, hän itse ehdotti. RH2

No ottaa ite selvää ja sit kyselee niilt vanhemmilta ja myös pyytäs et ne vanhemmat tois jotain videoita tai kuvia tai lauluja tai linkkejä. RH1

Meillä oli yks semmonen aivan huippu juttu, oli yks suomalainen isä joka oli työskennellyt lentäjänä Afrikassa ja sit hän tuli niinku kertomaan siitä työstään et wau sä oot niinku lentäjä ja sit ku hänellä oli diakuvia niinku Afrikan eläimistä ja kertoi et millasta se oli ollu ni se oli yks parhaista kansainvälisyystuokioista mitä on koskaan ollut, lapset oli ihan täysillä mukana. RH2

Jotenki toivoisin että myös kansainvälisyyskasvatuksessa näkyis sit myös perheet enemmän, että tuota, voi olla paljon semmoista tietotaitoa mitä meillä ei oo. Että sitä hyödynnettäis. RH1

Meil oli viime vuonna semmonen isä - - ja sit se tuli soittaa meille rumpuja ja kerton et miks niitä niinku rumpuja oli ja mitä ne niinku.. Ja siis mun mielestä ihan mahtavaa! Ja sitte joku voi opettaa vaikka jonku tanssin tai jotain tämmöstä, niinku tekemisen kautta oppimista eikä vaan että "no niin, nyt puhutaan sitte tästä kulttuurista ja se kulttuuri on nyt tällainen" ja sit me ollaan että "no niin nyt me ollaan sitte puhuttu tästä" - mut ei me olla tehty mitään! RH1

Erilaiset kansalliset tai kansainväliset juhlapyhät meillä Suomessa tai muualla maailmassa ovat myös oivallisia linkkejä virittämään kansainvälisyyskasvatukseen liittyvää keskustelua. Lasten kanssa voi myös keskustella siitä, minkälaisia juhlapyyhiä heidän kotonaan vietetään ja pohtia, miten näitä juhlia voidaan huomioida vaikka päiväkodissa.

Just tommoset niinku lapsen oikeuksien päivä tai tyttöjen päivä niin onhan ne semmosii hyvii hetkii et sit siit vois keskustella ainaki niinä päivinä ja sit muistutella myöhemminki. RH1

Meidän eskarituokiolla jutellaan et miten vaikka teidän perheessä tehdään asiat. Tai mikä juhla teillä on kun sun kädet on tolleen maalattu. Tai miten teidän kielellä tää asia sanotaan. RH2

Joitaki vuosia sitten oli yhdellä lapsella tämmönen juhlapyyhä, me sanottiin et se on niinku värijuhla, me otettiin se heidän juhlansa ja vanhempien kanssa käytiin keskustelua et miten sen vois ottaa ja lopuks me tehtiin kaikkea väreillä. Ja tää eskarityttö sitte kertoi et miten ne oli sitä juhlaa viettäny kotona ja kavereiden kanssa ja hän oli sitte kauheen otettu ja se oli niinku sen, ja sitte kuitenkin tavallaan helppo aihe koska se ei kuitenkaan ollu niin raskas vaan aika kevyt ja siihen tilanteeseen sopiva. RH2

Lasten lisäksi myös päiväkodin henkilökuntaan voi kuulua työntekijöitä monista eri kulttuureista. Tätä työntekijöillä olevaa tietoa ja osaamista kannattaakin hyödyntää kansainvälisyyskasvatuksessa yli ryhmärajojen. Haastatelluilla oli kokemusta myös opiskelijoista ja päiväkotiharjoittelijoista, jotka olivat jakaneet lapsiryhmän toiminnassa omaa kulttuurillista tietämystään esimerkiksi opettamalla omaa kieltään tai leikkejä omasta kulttuuristaan. Lapsille on myös tärkeää nähdä, miten eri kulttuuritaustoista tulevat aikuiset tekevät yhteistyötä ja kohtelevat toisiaan.

No nyt tulee somalityttö meille tettiin ja aikasemmin meillä oli tämmönen päiväkotiharjoittelija. Et he tulee ja voi niinku opettaa paremmin, tai sit niinku opettaa meitäkin. RH2

Työharjoittelijat, kieliharjoittelijat niin ne on pitäny just niitä leikkejä ja sit yks tyttö, yks ihan kans somalityttö kanssa niin se piti sit semmosen leikin mitä hän aina leikki äitinsä kaa ja sit se opetti sen meille, mikä oli tosi kiva ja lapset leikki sitä niinku somaliks tosi pitkään. RH2

Mun mielestä seki on tärkeätä et vaikka sitte tulee niinku tettiin tai opiskelijoita eri kulttuurista. RH1

On hyvä kuitenkin muistaa ja tiedostaa, että kansainvälisyyskasvatuksen ei tarvitse olla päiväkodin perusarkea suurempaa tai erityisen projektimuotoista, vaan osa jokapäiväistä arkea lapsiryhmässä. Kansainvälisyyskasvatusta voi toteuttaa mainiosti linkittämällä aiheita muihin projekteihin ja opetuksen sisältöihin. Näin ei tarvitse ”keksiä pyörää uudelleen” ja kansainvälisyyskasvatus voi kulkea kaikessa rinnalla koko toimintakauden. Yhteistyötä kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta voidaan virittää myös esimerkiksi toisen lapsiryhmän, naapuripäiväkodin tai päiväkodin ruokapalveluiden kanssa.

Sen ei tarvi olla aina niinku hirveen jotenki tuokiokeskeistä ja systemaattista, vaan se voi olla vaikka se ruoka. RH1

Et ei niinku välttämättä aina ois just projekti siihen liittyen vaan et se ois just aina semmonen pienempi (kokonaisuus), aina ilmassa siinä. RH2

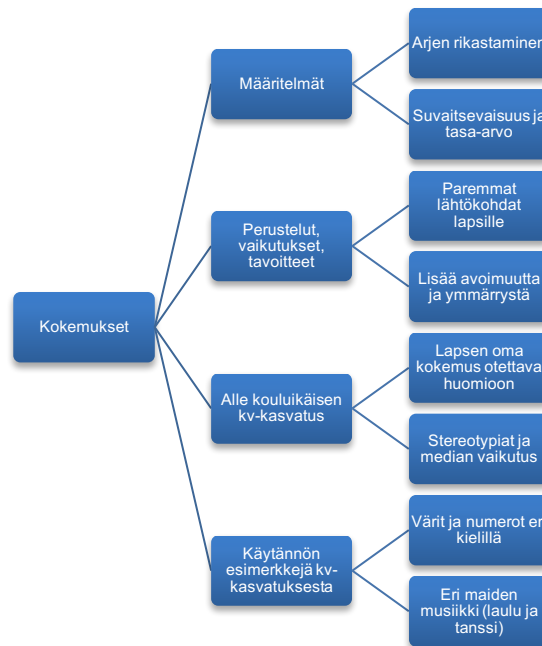
Niin, koska pitää olla ympäristökasvatus ja katsomusta, matematiikka pitää miettiä... Kaikkihan voi niinku, tähän on semmonen, kansainvälisyys on semmonen minkä voi läpileikata kaiken muunki meiän toiminnan, mut sitte jotenki että, et niitä asioita vois myös sitte niinku valmistella ja ehkä, aika tavallaan silleen pienillä asioilla saahaan sitten niinku aika laajasti käyttöön. RH1

Just sillai sellasta yhteisöllisyyttä niinku laajemminkin ei vaan oman päiväkodin vaan niinku globaalisti et ei me voida ajatella täällä vaan niinku jokainen omaa itteemme et pitää ajatella vähä laajemmin näitä asioita. RH2

Aikasemmin se tuntu semmoselta isolta asialta että eri maat ja mitä kaikkea siellä, etenki sellaset juhliin liittyvät ja teemoja ja nyt se on ehkä enemmän semmosta arkipäivästä, just suvaitsevaisuutta ja tavallista meiän elämässä. RH2

Ja ihan kaikessa, vaikka kierrätysasioissakin on tavallaan se linkki siihen et nii tää on meidän yhteinen maapallo. RH2

Jonku verran tehdään myös semmosii kielisuihkuja muihinkin ryhmiin. Ajatuksena se että saahaan sitä monikulttuurista keskustelua ja semmosta niinku et miten tossa kielessä vaikka sanotaan tää tai käsitetään tää niin sen avulla on niinku helppo käyä lasten kanssa niitä et minkälaisia erilaisia tapoja meil on käsitellä ja sanottaa näitä asioita. Et se on niinku tavallaan hirveen konkreettinen keino siihen. RH1

Kuvio 3. Henkilöstön kokemuksia kansainvälisyyskasvatuksesta.

6.3 Kansainvälisyyskasvatuksen kehittäminen

Varhaiskasvatushenkilöstön näkemykset kansainvälisyyskasvatuksen kehittämisestä on jaoteltu tässä kahteen osioon. Ensimmäisessä osiossa kartoitetaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön kansainvälisyysvalmiuksia muun muassa tiedonhaun ja koulutustarpeiden kautta. Toisessa osiossa käsitellään kansainvälisyyskasvatuksen tulevaisuudennäkymiä sekä kehittämistarpeita.

6.3.1 Henkilöstön kansainvälisyysvalmiudet

Kuka voi toteuttaa kansainvälisyyskasvatusta ja mitä sen toteuttamiseen tarvitaan? Entä mistä voi lähteä liikkeelle, jos kokemusta kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta ei vielä ole? Haastateltavien yhteinen ja myönteinen kanta oli, että kansainvälisyyskasvatusta voi toteuttaa jokainen, jolla on siihen kiinnostusta. Kansainvälisyyskasvatuksen

aloittamiseen ei myöskään koettu tarvittavan liian suuria konkreettisia panoksia. Oma uteliaisuus nähtiin suurena etuna eikä kaikkea tarvitse valmiiksi tietää: aina voi ottaa selvää ja tutkia yhdessä.

No sitähan voi toteuttaa kaikki. RH1

Ihan kuka vaan, etenkin olemalla utelias et ei tarvii itse tietää just vaikka, et sit voi vaan yhdessä ottaa selvää ja tutkia. RH2

Haastateltavien mukaan alkuun riittää oma kiinnostuneisuus ja innostus (motivaatio), aktiivisuus ja positiivinen ilmapiiri (olosuhteet), sekä maalaisjärki ja taito keskustella asioista. Sensitiivisyys – lapsen näkeminen ja kuuleminen, tarttumisen lasten kertomuksiin ja aloitteisiin sekä niistä seuraavaan keskustelun ja mielikuvituksen rönsyilyyn reagoiminen kannustavasti on äärimmäisen tärkeää onnistuneen kansainvälisyyskasvatuksen kannalta. Tämän vuoksi myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutettavassa kansainvälisyyskasvatuksessa on muistettava ennen kaikkea perusasiat, kuten kannustava ilmapiiri sekä sensitiiviset työskentelytavat.

Paljon tehdään jo sillä, et ollaan sillee et ”ai vitsi, hienoo, olit siellä, kiva”. Eikä sillee, et ”no nyt tost ei puhuta, olepas hiljaa, nyt ollaan käsittelemässä tätä aihetta, että nyt pysytään tässä”. RH1

Tässä kansainvälisyyskasvatuksessa varmaan yks, mikä nyt tietääkseni on myös Helsingin kaupungin yks (tavoite) on tää sensitiivisyys, et mun mielest se korostuu niinku kaikkes monikulttuurisessa, monikielisessä kansainvälisyyskasvatuksessa, on se sensitiivisyys. Et millä tavalla ja miten me niitä asioita käsitellään. Et me ei tultais luoneeksi lisää stereotyyppioita, me ei niinku tavallaan altistettais, niinku tehtäs sitä mitenkään lapsille niinku ehdistavaks oloks, vaan että se ois niinku turvallista. RH1

Et jos lähtee ihan niinku jostain kulttuurista mist ei niinku tunne, niin sit täytyy ensin ottaa hirveesti selvää ja sit että esimerkiksi jos menee vaikka wikipediaan, niin onhan se, loppujen lopuks ne stereotyyppiat löytyy sieltä. Että kaivaako sit pidemmältä, vai mitä sieltä sitte kaivaa. Et se ei oo ihan niin yksinkertaista. RH1

Haastateltavat olivat keskenään samoilla linjoilla siitä, että ensimmäisenä he etsivät tietoa kansainvälisyyskasvatuksesta internetistä. He olivat myös positiivisia sen suhteen, että sieltä – ”tai ihan mistä vaan” – tietoa kyllä löytyy. Toinen näkökulma, joka nousi molemmista haastatteluryhmistä, oli lasten ideat ja ajatukset. Liikkeelle voi lähteä ryhmässä olevien lasten lähtökohdista, kiinnostuksenkohteista, taustoista ja kasvattaa toimintaa lasten kiinnostuksen mukaan. Kolmantena tiedonlähteenä haastatteluista nousivat kollegat ja muut ammattilaiset, joilla osaamista jo on: jos jollakulla on jo tietoa, pohditaan, miten se saadaan kaikille jakoon ilman että tehdään päällekkäistä työtä tai jokai-

sen tarvitsee itse etsiä ja opetella samaa tietoa. Samalla tulee kollektiivisesti opittua sisältöjä ja asiakokonaisuuksia, heräteltyä motivaatiota aiheeseen ja vaihdettua kollegiaalisesti kokemuksia ja ajatuksia.

No se aihe ainaki mahdollisesti nousis sieltä lapsilta, et ehkä mahdollisesti tekis jotain herätekyshyksiä --- niin, et jotenki mikä liittyy siihen lasten ideoihin ja lähtis sitä kautta rakentamaan. RH2

Et se voi just alkaa pienestä ja sitte jos lapset innostuu, niin siit se lähteeki loppujen lopuks. RH1

Et sillon ku niil on se oma tausta jo, niin se on jo niinku heti heidän kiinnostusten kohde. Et ainahan, ainaki me, yritetään, pyritään siihen et se lapsen kiinnostuksen kohde, niin se on niin, sillä mennään ja sitte katotaan että mitäs me tästä rakennetaan. RH1

Itsenäinen tiedon hakeminen ja faktoissa pysyminen kasvattavat henkilöstön kansainvälisyysvalmiuksia. Tiedonhaussa täytyy kuitenkin nähdä vaivaa ja osata etsiä tietoa oikeista lähteistä, millä varmistetaan eteenpäin välitettävän tiedon oikeellisuus. Erilaiset kulttuurikurssit voivat auttaa ymmärtämään, mistä mikäkin tapa tai perinne johtuu. Historian ja eri kulttuurien tuntemus jo itsessään tuovat kansainvälisyysvalmiuksia. Kulttuuria ei voi irrottaa historiasta erilliseksi, vaan historia ikään kuin luo pohjaa kulttuurille. Historiatietoisuus onkin erittäin tärkeää ja parhaimmillaan lisää ymmärrystä myös eri kulttuureja kohtaan. On hyvä pysähtyä pohtimaan, kuinka hyvin itsekään tuntee oman kulttuurinsa historiaa.

Sä et voi tavallaan kulttuuria irrottaa siitä historiasta et nyt me opetetaan näille kulttuuria, se on tommonen tossa maassa. Pitäs tietää niinku et mistä se on, miks näin. Et mun mielestä meillä vähän, Suomessa vähän huonosti panostetaan siihen historiantuntemukseen. Pitäis tietää niinku enemmän siitä historiasta, ihan niinku kaikesta. RH1

Niin tavallaan et jotenki se historia ois niinku syvempää. Must tuntuu, että paljon meillä ois (opittavaa), paljon pitäis niinku mun mielest enemmänki sitä meidän omaaki historiaa, mistä tää tulee niinku mun kaupunkiin tai, tai mun kuntaan tai mun lääniin tai maahan. Tai että, et seki on sit taas niin erilaista, että mitkä siinä niinku vaikuttaa ja miks me tehään näin. Miks on vaikka, miks meil on vaikka lounas kello ykstoista ja päivällinen kello viis, eikä päivällinen vaikka kello yks. Siis niinku semmosia että niinku, mistä näitä niinku... nää meidän omatki rakenteet tulee ja sitte miten niitä, miten muualla niinku tehään. RH1

Haastateltavien keskuudessa ei todettu erityisiä koulutustarpeita kansainvälisyyskasvatukseen liittyen. Liiallisten koulutusten nähtiin enemmänkin vievän aikuisia pois ryhmästä ja sekoittavan täten ryhmien toimintaa. Haastateltavat ottivat kuitenkin kantaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten peruskoulutukseen: erillisten koulutusten sijaan paras ratkaisu on, että kansainvälisyyskasvatuksen perusteet sisältyvät jo kaikkien varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa työskentelevien peruskoulutukseen.

Se (kouluttautuminen) vie opettajaa tai aikuista pois sieltä niinku ryhmästä ja lasten luota. Että niinkun se on välillä tuskallista, että opettaja on itse kouluttautumassa, et siinä on hyvä että saadaan edes sijainen, pärjätään se jotenkuten se päivä, niinku nippa nappa selviydytään. RH1

Kyl se vois olla ehkä ettei kuormiteta lisää niitä opettajia koulutuksilla. RH2

Ehkä siinä tarvitsee ihan sellasta maalaisjärkeä. Ei välttämättä mitää varsin isoo koulutusta. Että nyt lähdetään et tää on tää kansainvälisyyskasvatus ja näin te nyt teette. RH1

Koulutustarpeiden sijaan haastateltavat kuitenkin kokivat, että kaikenlainen valmis materiaali tai ohjeistus kansainvälisyyskasvatukseen liittyen on hyödyllistä. On toki huomioitava, että yksi tietty ”ylhäältä määrätty” kansainvälisyyspaketti ei toimi kaikissa ryhmissä sellaisenaan, vaan sopivan kansainvälisyyskasvatusmateriaalin valinnassa korostuvat opettajan ammattitaito, tuntemus omasta lapsiryhmästään, ryhmän lapsista yksilöinä sekä lasten eri kulttuurien tuntemisesta. Lisäksi erilaisiin materiaaleihin tutustuminen vie aina oman aikansa, minkä vuoksi haastateltavat suosivat käyttämässään materiaaleissa vapautta ja helppokäyttöisyyttä.

Ainahan kaikki tommonen on hyödyllistä. Ehkä jonkinmoinen vinkkiopas. RH2

Joo joku kevyt paketti koska must tuntuu et meil ei oo aikaa ikinä lukee mitään työajalla et sit se pitää tehdä vapaa-ajalla mikä on jotenki hölmöö. Mut joo sitä lukuaikaa tarvittais. Ja sit jos ois joku tosi tiivis tietopaketti niin joo, ois hyvä. RH2

Tässäkää asiassa ei voi semmosta että tää on nyt se paketti, minkä te kaikki toteutatte, koska se ei tuu toimimaan. Että se, että mikä on sen jokaisen opettajan se oma tuntemus siitä omasta ryhmästä, siitä omasta itsestään, sen toimivuudesta, on ratkaisevaa. RH1

Myös henkilöstön omat kokemukset saattavat lisätä kansainvälisyysvalmiuksia. Ne eivät kuitenkaan pelkästään sellaisinaan välttämättä näitä valmiuksia tuo, vaan ne saattavat vaatia kriittistäkin tarkastelua. Usein taustojen pohtiminen auttaa: miksi tuon tämän asian julki tai mistä kokemukseni juontuu – ja mitä haluan sillä tavoittaa? Haastateltavista useammalla oli omakohtaisia kokemuksia ulkomailla asumisesta, minkä he näkivät laajentaneen omaa maailmankuvaansa sekä lisänneen omia kansainvälisyysvalmiuksiaan: etenkin tietoa, ymmärrystä ja myös empatiaa muita kohtaan. Kokemustensa kautta he kertoivat ymmärtävänsä paremmin myös Suomeen muualta muuttaneiden osakseen saamaa asiatontakin käytöstä, kun olivat itse kokeneet ulkomailla vastaavaa. Haastateltavilla oli myös kokemuksia siitä, että ulkopuolisuuden tunne voi johtua vaan siitä, ettei esimerkiksi tiedä valmiiksi jotain asiaa, tunne kulttuuria tarpeeksi, tai osaa paikallista kieltä yhtä hyvin kuin keskustelukumppani. Esimerkiksi yhden lauseen ymmärtäminen voi olla kiinni vain yhdestä oudosta sanasta tai liian vauhdikkaasta puhenopeudesta.

Jos mulla on itellä joku kokemus, niin jos mä käytän sitä omaa kokemusta niin sitten mä mietin tarkkaan et miks mä tuon tän julki tai mistä tää mun kokemus on tullu ja mitä mä tällä haluan tavoittaa, jos mä sitä lasten kanssa käsittelen, niinku... tavallaan jotenki että, et me ei sitten tuotais niinku, jotain semmosta mikä sitten voi lisätä negatiivisuutta tai stereotyyppioita. RH1

Ku on ite asunu muissa maissa ja tietää myös sen minkälaista on olla vieras tyyppi tai et ei ymmärrä kaikkea ja sit jotenki ehkä sen kautta on tullu tosi paljo itelle semmosii ajatuk-sii mitä niinku peilailee tosi paljon et ai niin siel tehtii sillä lailla ja tulee niitä muistoja ja myös se tunne siitä et miten voi olla utelias jostain asioista et miks tääl tehdään tällee ja sit niistä kielistä. RH2

Työhyvinvointi nähtiin haastateltavien keskuudessa tärkeänä: hyvinvointi työyhteisössä lisää motivaatiota ja sitoutumista omaan työhön, sekä parhaimmillaan vahvistaa henkilöstön ammatillista osaamista ja tätä kautta myös kansainvälisyysvalmiuksia. Resurssien riittävyys ja toiminnan suunnittelun tärkeys nähtiin ryhmähaastatteluisa selkeimpänä uhkana työhyvinvoinnille. Riittävät resurssit takaavat, että perusasiat varhaiskasvatuk-sessa ovat kunnossa, työntekijöitä on riittävästi ja henkilöstön kuormitus pysyy maltillisena. Ne luovat myös laatua koko varhaiskasvatukselle: hyvin suunniteltu on yleensä laadukkaammin toteutettu. Haastateltavien mukaan suunnittelulla ja etukäteistyöllä on jopa suurempi rooli päiväkodissa toteutettavassa opetustyössä kuin esimerkiksi kou-luissa. Puutteet henkilökunnassa tai suunnitteluajassa vaikuttavat välittömästi työhyvin-vointiin sekä kasvatuksen ja opetuksen toteuttamiseen ja laatuun.

Kyl mä nään paljon tässä niinku sitä, että jos työyhteisö voi hyvin ja jaksaa, niin sit jaksaa myös kiinnostua ja innostua. RH1

Tossaki on just se et tullaan niihin resursseihin ja aikaan, että kyl mä uskon että paljon on sillä että, et perusasiat pitää olla siellä, täytyy olla riittävä määrä työntekijöitä, täytyy olla niinku riittävä määrä sitä aikaa niinku toteuttaa ja suunnitella asioita. RH1

6.3.2 Kansainvälisyyskasvatuksen tulevaisuus ja kehittämistarpeet

Kansainvälisyyskasvatuksen tarve tulevaisuuden varhaiskasvatuksessa ja esiopetuk-sessa on haastateltavien mukaan yksimielisesti kasvava. Kaksikielisen varhaiskasvatuk-sen ja esiopetuksen yhteydessä se nähdään hyvin luontevana osana esimerkiksi muista maista tai maapallosta lasten kanssa keskusteltaessa. Kansainvälisyyskasvatuksen tu-levaisuuteen voidaan varhaiskasvatuksessa vaikuttaa sillä, millä tavoin siitä puhutaan ja miten aihetta käsitellään lasten kanssa. Kansainvälisyys ja kulttuurinen moninaisuus luo-vat asenteita jo varhain, joten kansainvälisyyskasvatuksen kautta varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaiset voivat edesauttaa positiivisten ja myönteisten asenteiden syntymistä.

No kyl mä varmaan näkisin, et se (tarve) kasvava on. Niinku siis, jos sillee ajatellaan tätä lasten ja nuorten maailmaa, et tulee paljon enemmän vaikutteita ja semmosia niinkun, et tavallaan mä uskon et se nousee sielt lapsista jo itsestään, et he tulee niinku haastan eri tavalla kuin vaikka 30 vuotta sitten. RH1

Kyllä mä uskon että sillä niinku ihan hirvittävän suuri tarve on ja jotenki mä näkisin myös sen niinku, noi sano noista kielistä, että kuinka niinku, se että oppis erilaisia kieliä jo niinkun hyvin pienestä. Ja tavallaan se että se minkä jotenki itelläki niinku suomalaisessa kulttuurissa se, että uskalletaan puhua niitä kieliä, vaikket osais siitä kielestä kuin sen kolme sanaa, niin sit käytät sitä kolmee sanaa ja sanot että minä tätä osaan ja minä voin tätä oppia. RH1

Kansainvälisyyskasvatuksen haasteista ja keittämistarpeista kysyttäessä keskustelu kääntyi jälleen resursseihin. Haastateltavat kertoivat kokevan työssään jopa viikoittain aikapulaa suunnittelun ja valmistelun suhteen tai resurssipulaa esimerkiksi henkilöstövajauden muodossa. Varhaiskasvatuksen opettajien SAK-aika (suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen varattu viikoittainen aika) puhututti myös, sillä kaikkien mielestä se ei edelleenkään välttämättä toteudu kuten kuuluu. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on oltava perusasiat kunnossa, tarvittava määrä työntekijöitä sekä riittävästi aikaa suunnitella ja toteuttaa toimintaa. Kansainvälisyyskasvatus on moninainen ja laaja, mutta myös tärkeä kokonaisuus, johon perehtymiseen tarvitaan aikaa ja resursseja.

Tää on niin moninainen, niin iso kokonaisuus. Se on valtavan iso asia. Että, et seki siinä se valmistautuminen ja perehtyminen, että aikuisella on oikeasti aikaa asettua siihen tilanteeseen, olla läsnä siinä. RH1

Se vaatii itseasias niinku useemman päivän, jollon semmosen niinku laittaa ensin kasaan et hei miten me tää tehdään. Ja sitte niitä juttuja et miten se toteutetaan, niin se on niinku, must tuntuu et resurssipula on joka paikassa. RH1

Jos me asetetaan tiettyjä tavoitteita niin sit sen pitäis myös resurssoida se tavoitteiden saavuttaminen. RH2

Ei me oikeestaan voida tehdä mitään varhaiskasvatuksessa, ellei meillä oo riittävä määrä siellä työntekijöitä. RH2

Jos on koko ajan siis niinku puutteita ja sijaisia ei saa, niin eihän siin, ei siin kukaan pysty toteuttamaan mitään kauheen innovatiivista. RH1

Koska tosiaan on aikapulaa. Että jos jostain täytyy se aika ottaa, joku on sen ajatellu valmiiks ja tälle, niin sehän on helpompi sillee käyttää. Ei tarvi ite alkaa miettii et no miten nyt tätä kansainvälisyyskasvatusta... no mä teen tän huomenna. Tehään ens viikolla. RH1

Useammalla haastateltavalla oli myös kokemuksia siitä, miten jo sovittu tai etukäteen kaavailtu yhteistyö toisen päiväkodin tai päiväkotiryhmän kanssa olikin harmillisesti kariutunut. Suunnitelmat olivat olleet hyvät ja monipuoliset ja yhteistyö oli suunniteltu kaik-

kia osapuolia hyödyttäväksi, mutta esiopetukseen liittyvien pakollisten yhteistyökuvioiden tai tiukan aikataulun vuoksi tällaiset ”ylimääräiset” yhteistyökuviot oli jouduttukin perumaan. Toki on myös tiedostettava ja hyväksyttävä, että ihan kaikkea ei toki voida mahduttaa yhteen toimintakauteen tai päiväkotiryhmän arkeen. Tämän tiedostaminen, hyväksyminen ja suunnitteleminen osana arkea on osa ammattitaitoa ja saattaa joskus vaatia myös omien asenteiden tarkistamista tai keskustelua tiimin sisällä. Tällaisissa tilanteissa myös esimiehen tuki ja ohjaus oli koettu tärkeänä.

Ei voida niinku vaan ottaa lisää tekemistä, että aika ei riitä. - - Jos halutaan vähä uutta ja matskuu niin täytyy vaan karsii joskus poisikin. Se on joskus vaan vaikeeta hyväksyy. RH1

Haasteellisena kansainvälisyyskasvatuksessa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstö koki sen, että toisinaan lasten kotoa tulevat kulttuuriset vaikutteet ja asenteet saattavat olla hyvinkin voimakkaita. Näitä voi olla vaikeaa tukea varhaiskasvatuksessa, etenkin, jos ne ovat ristiriidassa varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen tavoitteiden kanssa. Haastateltavia mietitytti se, että kansainvälisyyskasvatuksen positiiviset vaikutukset eivät täten välttämättä saavuta lasta tai hänen perhettään riittävästi. Nämä asenteet tai ristiriidat saattavat myös heijastua lapsen itsetuntoon.

Paikkakunnasta tai asuinalueesta riippuen erot eri lapsiryhmien ja päiväkotien välillä saattavat olla hyvinkin suuria. Alueelliset erot vaikuttavat paljon siihen, miten kansainvälisyys ja eri kulttuurit näkyvät eri lapsiryhmissä. Eteläisessä Suomessa kulttuurien moninaisuus näkyy katukuvassa enemmän kuin pohjoisemmissa osissa Suomea. Itse asiassa jo pelkästään Helsingin sisällä vaihtelu on suurta, jos verrataan eri puolilla kaupunkia sijaitsevia päiväkoteja. Toisissa lapsiryhmissä kulttuurinen moninaisuus näkyy vähemmän, kun taas joissain ryhmissä suomea äidinkielenään puhuvia lapsia saattaakin puolestaan olla ryhmässä vähiten. Tämä luo kansainvälisyyskasvatuksen suunnittelulle ja toteuttamiselle haasteita ja pedagogiikassa korostuukin oman alueen ja oman lapsiryhmän lasten kulttuurien tuntemus.

Ehkä se (kansainvälisyys) on täällä Helsingin seudulla jo - - kaikkien niinku silmien edessä koko aika mut et sehän ei oo se sama tilanne sit kun mennään Suomee vähä pidemmälle - -. Siellä se ei näy siinä katukuvassa tai kaikkes muussa että sitä on tullu tai kielissä tai missä. RH2

Meillä perheet joutuu tällä alueella jo vastaamaan ihan erilaisiin lasten kysymyksiin, koska he huomioi sitä omaa ympäristöään ja mitä siellä niinkuin näkyy. Et kyl mä ainaki oon käyny jo aika monta keskustelua niinku omien lasten kanssa, mitä en varmasti jossain pohjoisessa ois joutunu käymään. RH1

Itä-Helsingissä - - se on niinku joka ryhmässä läsnä, et siinä niinku valtaväestö on monesti vähemmistönä niin kielellisesti ihan niinku näin. RH2

Mutta kyllä meillä on siis isoja, Helsingissäki isoja alueellisia eroja. - - Ja sit se on hirveesti ryhmäriippuvainen, että viimeks, viime vuonna mulla oli yks ryhmä missä ei ollu yhtään niinku - - muunmaalaisia. Että tota siel on aika paljon vähemmän. Että ihan selkeesti niinku asuinalueesta riippuu. RH1

Välillä tuntuu et ihan ku yö ja päivä et tuntuu ku ois vaihtanu maata siin (Itä- ja Länsi-Helsingin) välis. Vähä kärjistäen niinku. RH1

Kansainvälisyyskasvatukseen kehittämiseen haastatteluista nousi konkreettisiakin ehdotuksia. Yksi tällainen oli esimerkiksi kouluista tutun kummiluokkatoiminnan, tai vaihtoehtoisesti erilaisten ystäväryhmien tai –päiväkotien käynnistäminen yhtenä kansainvälisyyskasvatuksen menetelmänä. Lisäksi keskusteluissa heräsi ehdotus perustaa Helsingin kansainvälisyyskasvatukseen yhdeksi malliksi läpi vuoden eri päiväkodeja kiertävä kansainvälinen ryhmä. Kansainvälisyyskasvatusryhmän suhteen päiväkodeissa ehdotettiin tehtävän ennakoivasti työtä kansainvälisyysvierailuun ja sen sisältöihin liittyen sekä aiheen työstämistä lisää vierailun jälkeen. Tällaisen toimintatavan ajateltiin tuovan konkretiaa ja käytäntöä tasapuolisesti kaikkien lasten saataville päiväkodista ja asuinalueesta riippumatta. Haastateltavat ajattelivat tämän helpottavan osaltaan myös toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Toiveissa esiintyi myös kansainvälisyystoiminnan rakenteiden valmistu suunnittelua ylemmältä taholta: esimerkiksi edellä kaavailtu kiertävä ryhmä tai alueellinen yhteistyö eri päiväkotien välillä nykyistä koordinoitummin. Tämä vähentää haastateltavien mukaan henkilöstön kuormitusta ja vastaavasti helpottaa toiminnan suunnittelua, kun kansainvälisyyskasvatukseen tyypiselle kokonaisuudelle on selkeät raamit, ideoita, ehdotuksia tai ohjeistusta valmiina. Tämän koettiin lisäävän myös varhaiskasvatukseen laatua ja henkilöstön työhyvinvointia.

Koulumaailmassa mun mielestä aika paljon tehdäänki, et voi olla näitä kummiluokkia ja kaikkii ni, se on ehkä semmonen mitä ite aattelee, et voisko varhaiskasvatuksessa olla enemmänki? Et tehtäis yhteistyötä niinku muitten maitten kanssa. RH1

Mä haaveilen itse vielä esimerkiksi siit ystäväpäiväkodista tai jostai ryhmästä niin jotenki toivois, et tää kansainvälisyys on vaikka joku Helsingin kaupungin tavoite nyt, niin sitten se, että tehtäis niitä rakenteita. Just vois olla tällanen kiertävä ryhmä tai sitte että hei, tässä on nyt tämän alueen, tää on tän päiväkodin vaikka ystäväpäiväkoti, täs on teille ne yhteystiedot, sopikaa. Et se, että, ei sitten, et se ei jää vaan sillä lailla, että täs on nyt tää, hoitakaa tää jotenki. Vaan et jos se tulee sielt ylempää... RH1

Mulle tulee vain mieleen että mitä jos olisi perustettu joku kansainvälinen ryhmä, joka läpi vuoden kiertäis kaikkia päiväkodeja. - - Et se herättäis paljon enemmän lapsissa ja meissä aikuisissa, kysymyksiä, että vois kerätä myöskin tietoa ja sitten tehdä jälkipyykkiä - - Niin se olisi vähän sellainen kohokohta. RH1

Kansainvälisyyskasvatus tulee haastamaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäjiä ja toteuttajia vielä monilla tasoilla. Paitsi että se on käsitteenä alle kouluikäisten lasten kasvatuksessa ja opetuksessa tuntemattomampi, se on myös erittäin laaja kokonaisuus, jonka haltuun ottaminen ei käy ihan käden käänteessä. Muun muassa monikielisuuden ymmärtäminen ja tukeminen koetaan tälläkin hetkellä haasteellisena varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kansainvälisyyskasvatuksella riittää haasteita myös positiivisten asenteiden levittäjänä. Maailmassa on paljon ihmisiä, joille ei ole itsestään selvyyttä, että kulttuurinen moninaisuus ja kansainvälisyys ovat hyviä asioita ja erilaisen kulttuuritaustan omaava lapsi saattaa joutua kohtaamaan monenlaisia vahingollisia tilanteita. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kautta voidaan pyrkiä vaikuttamaan ainakin lapsen itsetuntoa ja oman identiteetin tuntemista vahvistaen sekä jakamalla tietoa myös asiakasperheisiin.

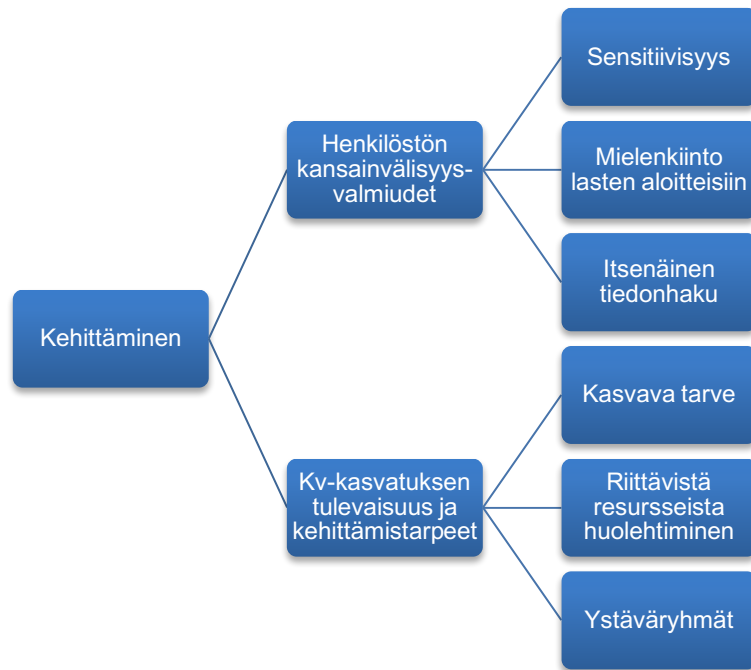
Mä luulen et yks haaste mikä meillä tulee olemaan kansainvälisyyskasvatuksessa, on sen monikielisuuden tukeminen ja ymmärtäminen. RH1

Monipuolisuus (kielissä ja kulttuureissa) on meille niin uutta kuitenkin, että siinä meillä on niinku paljon opettelemista. RH1

Mut ehkä seki siinä sitte helpottuu sillai sitte ku ajattelee et päiväkoteihin tulee enemmän eri kulttuureista ihmisiä töihin. RH2

Koska ne lapset selvästi kuulee, vaikka naapureilta olevansa jotenki... ihan törkeit juttuja siis mut et haisee tai on jotain niinku muuta ikävää. Ja sit et niinku jo noin pienenä jo saa sellasen kuvan että ei oo sama kuin me muut... niin on hirvee homma sit jossain varhaiskasvatuksessa yrittää olla sillee et "hei tää on rikkaus ja se on hieno asia". RH2

Ei pelättäis sitä että jos onki monta kieltä niin et se ois jotenki pois siltä suomelta, vaan et se vois olla meille niinku kaikille eduks, et sitä pitäis niinku lapsissa tukea, jotta lapsilla ois niinkun, et se avaa niin paljon erilaisia ovia ja mahdollisuuksia. RH1

Kuvio 4. Kansainvälisyyskasvatuksen kehittämisehdotuksia.

7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön pohdintaosio koostuu tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden pohdinnasta, tulosten tarkastelusta ja johtopäätöksistä sekä jatkotutkimusehdotuksista.

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä ratkaisuja. Tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa silloin, kun tutkimus on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Lainsäädäntö määrittelee rajat hyvää tieteellistä käytäntöä koskevien ohjeiden soveltamiselle. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: 6.)

Tämän opinnäytetyön tekijä on perehtynyt Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012: 6) ohjeistukseen ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa”. Sen mukaisesti tässä tutkimuksessa on noudatettu rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta sekä tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä

tutkimustulosten arvioinnissa. Opinnäytetyön tekijä on perehtynyt huolellisesti tutkimuksen aiheeseen hakemalla ja omaksumalla tietoa aiheesta ennen tutkimuksen aloittamista.

Opinnäytetyön tutkimusta varten haettiin tutkimuslupa Helsingin kaupungilta. Opinnäytetyön tekijä on myös itse työsuhteessa Helsingin kaupungilla, mutta tutkimus valmistui osana tekijän opintoja, erillään hänen työtehtävistään. Tutkimusta varten haastateltiin Helsingin kaupungin palveluksessa olevia esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen ammattilaisia, joilta jokaiselta pyydettiin kirjallinen suostumus osallistumisesta ennen haastattelun toteuttamista. Haastateltavat saivat aiheesta kaiken mahdollisen oleellisen tiedon ennakkoon, mikä on eettisesti perusteltua. On myös tärkeää, että tutkimuksen kohdehenkilöt tietävät tai omaavat kokemusta tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon. Haastateltavat saivat myös esittää kysymyksiä tutkimuksesta sekä kertoa toiveitaan tutkimuksen toteutusta koskien. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 98, 159.)

Tutkimuksen aihe ei ole arkaluontoinen ja ryhmähaastatteluvaiheessa haastateltavat kuulivat myös toistensa ajatuksia. Haastateltavien mukaan heidän anonymiteettinsä takaaminen loi kuitenkin luottamusta ja turvallisuuden tunnetta heidän keskuudessaan ja auttoi heitä tutkimusvaiheessa rentoutumaan sekä antamaan mahdollisimman suoria ja luotettavia vastauksia. Jokaisella tutkimukseen osallistuvalla oli alusta asti myös tieto siitä, että heillä on mahdollisuus peruuttaa osallistumisensa tutkimukseen missä vaiheessa tahansa.

Tutkimuksessa sovelletut menetelmät ovat tieteellisten kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä. Tutkimus ja sen raportointi on toteutettu avoimesti ja vastuullisesti. Tämän opinnäytetyön raportoinnissa on huolehdittu lähteiden monipuolisuudesta sekä kunnioitettu kirjailijoiden ja muiden tutkijoiden tekemää työtä. Muihin julkaisuihin viitattaessa on huolehdittu selkeistä ja oikeaoppisista viittaus- ja lähdemerkinnöistä asiaankuuluvalla tavalla. Tutkimuksen suunnittelu, toimeenpano, raportointi sekä aineiston säilyttäminen ja hävittäminen on toteutettu tieteellisten vaatimusten mukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: 6.)

Tutkimuksessa käsitellään aihetta kansainvälisyyskasvatus. Siihen liittyen opinnäytetyössä viitataan myös käsitteisiin maahanmuutto, monikulttuurisuus, eri kielet ja kulttuurit, alueelliset ja ihmisten väliset erot sekä kaikkiin näihin liittyviin asenteisiin, ennako-

luuloihin sekä stereotypioihin. Eettinen pohdinta kulki tutkimustyön rinnalla koko opin-
näytetyöprosessin ajan korostuen erityisesti aineiston analyysin eri vaiheissa sekä tulok-
sia ja pohdintaa raportoidessa. Raportoitua tekstiä on luettu useaan kertaan, jotta voi-
daan varmistua siitä, ettei teksti loukkaa ketään yksilöä tai mitään ihmisryhmää.

Tutkimusmenetelmän valinnassa on huolehdittu tutkimuksen luotettavuudesta. Koska
haastateltavien pieni lukumäärä oli tiedossa jo etukäteen, päädyttiin tutkimuksessa laa-
dullisiin menetelmiin. Näistä syistä myöskään tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettä-
vissä, vaan tutkimuksessa haluttiin puhtaasti kuvata opetus- ja kasvatushenkilöstön ko-
kemuksia aiheesta sekä kartoittaa aiheeseen kohdistuvia kehittämistarpeita. Opinnäyte-
työn aiheesta on saatavilla vain vähän tietoa, joten haastattelukysymyksiä ei haluttu tut-
kimusvaiheessa rajata liikaa. Haastattelumuodoksi valikoitui täten teemahaastattelu,
jotta tutkittavaan ilmiöön liittyvä keskustelu ja haastateltavien antamat vastaukset eivät
rajoittuisi kohtuuttomasti. (Hirsjärvi – Hurme 2011: 47-48.)

Teemahaastattelun runko on laadittu huolellisesti, millä tavoiteltiin laadukkaita ja luotet-
tavia tuloksia. Haastattelutilanteessa pyrittiin turvalliseen, välittömään ja kiireettömään
ilmapiiriin ja haastatteluissa edettiin ennalta määriteltujen teemojen mukaan. Ennen
haastatteluita oli suunniteltu, miten teemoja voidaan haastattelun edetessä syventää.
Tarvittaessa haastattelutilanteissa esitettiin tarkentavia kysymyksiä, mutta haastatelta-
via ei ohjattu tai johdateltu haastatteluiden aikana. Haastattelut litteroitiin pian ryhmä-
haastatteluiden jälkeen, mikä parantaa kerätyn aineiston laatua ja luotettavuutta. (Hirs-
järvi – Hurme 2011: 184-185.)

Tutkimus toteutettiin yhteensä kahtena ryhmähaastatteluna. Molemmissa haastatte-
luissa tuli esille uusia näkökulmia, mutta myös samat asiat ja mielipiteet toistuivat kes-
kusteluissa. Tämä on merkki tulosten saturoitumisesta, mikä lisää tutkimuksen luotetta-
vuutta. (Hirsjärvi ym. 2013: 182.) Olisi ollut kuitenkin mielenkiintoista nähdä, millä tavalla
suurempi kohdejoukko ja haastattelujen runsaampi määrä olisi mahdollisesti vaikuttanut
tutkimuksen tuloksiin: saturoituivatko vastaukset tosiaan jo kahdessa ryhmähaastatte-
lussa, vai olisivatko lisähaastattelut tuoneet vielä tuloksiin uusia näkökulmia. Jos tutki-
mus olisi ollut mahdollista toteuttaa suuremmalle kohdejoukolle, olisi sopiva tapa ollut
ensin litteroida ja jopa analysoida ensimmäisten haastatteluiden vastaukset ja vasta sit-
ten toteuttaa lisää haastatteluita, jolloin opinnäytetyön tekijä olisi tutkijana ollut proses-
sissa jo syvemmällä.

Aineistoa analyysivaiheessa havaittiin, että alun perin tekemäni teemahaastattelurunko ei palvellut tutkimusta ja sen analysointia parhaalla mahdollisella tavalla. Jo haastattelu- vaiheessa huomattiin rungon olevan liian monimutkainen, sillä haastattelun edetessä haastattelijat ei osannutkaan ketterästi vaihtaa kysymysten välillä tai esittää lisäkysymyksiä, kun huomio meni liikaa tekstin lukemiseen. Laadukkaampi ja johdonmukaisempi teemahaastattelurunko olisi todennäköisesti tuottanut monipuolisempia vastauksia, mutta tutkimuksen luotettavuuteen sillä tuskin on vaikutusta.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön kokemuksia ja näkemyksiä kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta ei ole tutkittu. Tähän opinnäytetyöhön ei löytynyt verrattavia tutkimuksia, joten tässä tutkimuksessa on tuotettu uutta tietoa kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

7.2 Tulosten tarkastelua

Opinnäytetyössä tutkittiin kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön kokemuksia kansainvälisyyskasvatuksesta ja sen toteuttamisesta työssään sekä kansainvälisyyskasvatukseen ja sen toteuttamiseen kohdistuvia kehittämistarpeita varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Opinnäytetyön tulosten pohjalta voidaan todeta, että kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöllä on kansainvälisyyskasvatuksesta moninaisia kokemuksia ja runsaasti myös aiheeseen liittyvää tietotaitoa. Tulosten perusteella kansainvälisyyskasvatuksessa näyttävät kehittämissä tarpeet varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa liittyvät varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen resursseihin, ohjeistukseen, materiaalin saatavuuteen sekä kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisen rakenteisiin.

Haastateltavien vastauksissa selkeimmin kansainvälisyyskasvatukseen linkitettiin suvaitsevaisuus, sekä kulttuurit, kielet ja näiden tärkeys osana kokonaisuutta. Kansainvälisyyskasvatuksen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa nähtiin liittyvän tiiviisti erilaisiin kulttuureihin ja tasa-arvoon. Kulttuuri käsitteenä on loppujen lopuksi yllättävän moniulotteinen. Kulttuurilla saatetaan viitata kokonaiseen yhteisölliseen kulttuuriin tai keskitetysti esimerkiksi työpaikan työkulttuuriin tai vaikkapa oman suvun ruokakulttuuriin. Kulttuuri näyttää avoimena, muuttavana, sosiaalisena ja yhteisöllisenä kokonaisuutena. Kulttuurin käsite on yleensä sidoksissa paikan ja kansakunnan käsitteen kanssa, jolloin syntyy ”espanjalaisen kulttuurin” tai ”savolaisen kulttuurin” tyyppisiä käsitteitä. Tällaisen

paikallistuneen kulttuurin tunnistaa siitä, että sitä yritetään sitoa ainoastaan yhteen paikkaan, traditioon tai kotimaahan. Loppujen lopuksi se elää kuitenkin yleensä vain mielikuvissa, sillä useimmat kansakunnat ovat etnisesti ja kulttuurisesti hyvin sekoittuneita. Näissä tilanteissa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaisten on syytä tutkia huolella myös omia ajatuksiaan ja toimintaansa, sillä tällöin ihminen on usein jopa liian lähellä ylläpitämässä erilaisia stereotypioita ja mahdollisesti myös välittämässä niitä eteenpäin. (Lasonen ym. 2009: 9-10.)

Samasta syystä termi monikulttuurinen on tuntunut vähentyneen käytössä. Puhekielessä se liitetään tai sekoitetaan usein maahanmuuttoon sekä Suomen ulkopuolella syntyneisiin tai asuneisiin ihmisiin, vaikka ne eivät suinkaan ole synonyymeja keskenään. Kulttuurien moninaisuus on yhteiskunnan voimavara. (Kempainen-Koivisto ym. 2008: 11.) Myös Suomessa kulttuurit sekoittuvat keskenään jatkuvasti. Suomi on lainsäädännöllisesti ja väestötieteellisesti monikulttuurinen maa, sillä täällä elää kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti toisistaan eriäviä ihmisiä. Monikulttuurisuus on Suomessa väestöllinen tosiseikka, mutta moni ei tiedosta tai tunnusta sitä, että se koskettaa terminä meitä kaikkia. Me kaikki elämme nykyään niin monien, erilaisten kulttuurien risteyksessä, ettei meistä kukaan ole yksikulttuurinen (Lasonen ym. 2009: 14). Eri kulttuurien kohtaaminen aiheuttaa useimmiten jännitteitä tai ristiriitoja. Näitä ristiriitoja voidaan selvittää, mutta sen edellytyksenä on yksilön yhteistyötaitojen ja interkulttuuristen taitojen omaksuminen. Näitä taitoja kehitetään ja edesautetaan kansainvälisyyskasvatuksen avulla. (Törmälehto 2010: 42).

Uudet, ennestään tuntemattomat kulttuurit rikastuttavat omaamme sekä mahdollistavat uusien asioiden, tapojen, arvojen ja toimintamallien oppimisen, mikä voi tuntua myös pelottavalta ja uhkaavalta. Uusien asioiden kohtaaminen saattaa nostattaa joissain puolustusreaktion ja uudet asiat voivatkin olla ristiriidassa omien arvojen ja tottumusten kanssa. Tämä pätee yhtä lailla varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöön, sillä ihmiset reagoivat asioihin usein omien kokemustensa kautta. Ammattilaisen tehtävä on kuitenkin olla lapsille turvallinen ja hyväksyvä aikuinen, näyttää omalla toiminnallaan positiivista esimerkkiä, kohdata jokainen lapsi tasa-arvoisesti sekä havaita ja aktiivisesti puuttua suvaitsemattomuuteen, syrjintään ja ennakkoluuloiseen toimintaan. Tämä saattaa jälleen vaatia sitä, että työntekijä myös aktiivisesti työstää erilaisuuteen liittyen omia ajatusmallejaan, uusien asioiden herättämiä reaktioita sekä mahdollisia ennakkoluulojaan. (Kempainen-Koivisto ym. 2008: 10.)

Myös suvaitsevaisuus nousi toistuvasti esiin tutkimuksen haastatteluvastauksissa. Terminä suvaitsevaisuus tuntuu saaneen viime vuosina taakakseen negatiivisen varjon. Sanaa ja sen liiallista käyttämistä tekee mieli välttää etenkin tietyissä tilanteissa, mutta sille on kuitenkin hyvin haastavaa löytää myöskään korvaavaa ilmaisua. Sivistyssanakirja tarjoaa synonyymeiksi muun muassa avarakatseisuuden, avaramielisyyden ja ennakkoluottomuuden. Arkikielessä suvaitsevaisuus tarkoittanee sitä, että yksilö sietää jotain asiaa tai ilmiötä, josta ei itse pidä. Sävy kuitenkin vaihtuu, kun asiaa tarkastellaan ihmisoikeuksien näkökulmasta. Tällöin kyse on selkeämmin ihmisarvon tunnistamisesta ja tasa-arvon hyväksymisestä aivan jokaisen ihmisen kohdalla. Myös esimerkiksi lapset ovat tasa-arvoisia sekä keskenään että aikuisten kanssa. Suvaitsevaisuuden vastakohta lienee suvaitsemattomuus tai jopa ennakkoluuloisuus. Näitä saavat aikaan etenkin pelko, välinpitämättömyys ja tietämättömyys muiden kulttuureista, tavoista, arvoista ja perinteistä. Parhaiten näitä ennakoasenteita voidaan ehkäistä kasvattamalla ja kouluttamalla ihmisiä. (Kempainen-Koivisto ym. 2008: 9.)

Avoimuuteen ja ennakkoluulottomuuteen kasvaminen on elinikäinen prosessi. Asenteiden ja arvojen muovautuminen alkaa jo varhaislapsuudessa, jolloin on tärkeää aloittaa myös keskustelu toisten huomioon ottamisesta, ihmisarvon kunnioittamisesta ja ihmisoikeuksista. Tässä kasvuprosessissa tarvitaan aikuisen tukea ja konkreettisia välineitä. Kansainvälisyyskasvatus on tärkeää yksilön koko elämän ajan, niin lapsena kuin aikuisenakin. (Kempainen-Koivisto ym. 2008: 7, 11.) Kerran vuodessa järjestettävä kansainvälisyyspäivä tai kulttuuritempaus ei kuitenkaan riitä, vaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tarvitaan kansainvälisyyskasvatuksen nimissä jatkuvaa, pitkäkestoista, läpileikkaavaa työskentelyä. (Kempainen-Koivisto ym. 2008: 10.)

Tutkimuksen tuloksissa korostuivat selkeästi myös eri kielet vuorovaikutuksen välineenä. Kieli on osa kulttuureja sekä myös kulttuurienvälistä opetusta ja oppimista. Ihmisten välisessä kommunikaatiossa kieli on avainasemassa: se on kulttuurin ja identiteetin osoittaja ja rakentaja. (Lasonen ym. 2009: 13, 28.) Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa voidaan tukea lasten identiteetin rakentumista, mikä vaatii henkilöstöltä sensitiivistä työtettä sekä herkkyyttä ja ammattitaitoa havaita tilanteiden ja lasten eroja. Lapsen kielen oppimista tuettaessa oleellisia tekijöitä ovat vuorovaikutuksen määrä ja laatu. Henkilöstön tulee osoittaa arvostusta ja kiinnostusta lapsen äidinkieltä kohtaan: kun lapsen äidinkieltä arvostetaan näkyvästi, se lisää myös hänen itsetuntoaan. Lasta kannustetaan ar-

vostamaan ja tuntemaan myös omaa kulttuuriaan, rohkaistaan käyttämään omaa äidinkieltään sekä näin kehittämään identiteettiään ja itsetuntoaan. (Halme & Vataja 2011: 17, 21, 35.) Osana kansainvälisyyskasvatusta tämä on erityisen luontevaa.

Kieli muodostaa ison osan yksilön persoonallisuutta ja on tärkeimpiä edellytyksiä ihmisenä olemiselle, sillä se mahdollistaa muun muassa itsensä tiedostamisen, etiikan ja moraalin. Kielen avulla lasta kasvatetaan ja hän oppii hyvää ja pahaa koskevat eettiset säännöt. Kielen oppiminen kytkeytyy lapsen kokonaiskehitykseen ja sillä onkin merkittävä positio kaikessa lapsen oppimisessa. Kommunikoinnin lisäksi kieli on myös perusta tunteille ja ajatuksille (Halme & Vataja 2011: 16). Myös kansainvälisyyskasvatuksessa oppiminen on nähtävä ympäristön ja lapsen keskinäisenä vuorovaikutuksena, jossa lapsen rooli korostuu. Tämä nousi esiin myös haastatteluvastauksista. Aikuisen on huomioitava pienetkin lapselta tulevat aloitteet sekä sensitiivisesti havainnoida ja arvioida, missä häntä milloinkin eniten tarvitaan. Opettajan tulee arvioida säännöllisesti myös omaa vuorovaikutustaan lasten kanssa. (Halme & Vataja 2011: 22-23.)

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön tulee huomioida positiivisesti se, miten lapsi oppii uutta kieltä, eikä kiinnittää huomiota siihen, mitä lapsi ei vielä ehkä osaa. Ammatilaisen on myös tärkeää tiedostaa, että suomen kielen osaamattomuus ei tarkoita kielitaidottomuutta. Kieltä opetellessaan lapselle kehittyy muita kuuntelemalla ja jäljittelemällä niin kutsuttu pintakieli, jolloin ymmärtäminen on vielä tilannesidonnaista. Tässä vaiheessa lapsi pärjää arjen toistuvissa päivittäisissä kommunikaatiotilanteissa: hän tietää, miten niissä tulee toimia ja mitä sanoa. Uuden kielen oppimisen alussa on usein myös jakso, niin kutsuttu hiljainen kausi, jolloin lapsi opettelee kielen eri malleja mielessään, eikä vielä tuota puhetta itse esimerkiksi päiväkodissa. (Halme & Vataja 2011: 21-22.)

Kielet ovat todellakin kiistaton osa kansainvälisyyskasvatusta. Valtaosa maailman lapsista on kaksi- tai monikielisiä. Yksikielisyyttä ei oikeastaan ole edes olemassa, sillä yhdenkin kielen sisällä on niin paljon variaatiota. Maailmassa puhutaan ainakin 6000 kieltä ja kaikilla niillä on omat kieliopilliset sääntönsä. Maailman kielistä ainoastaan viisi prosenttia on virallisia niissä maissa, joissa niitä puhutaan. Jokainen kieli on aina paras siinä kulttuurissa, jossa sitä käytetään ja kaikki kielet ovat omissa kulttuureissaan rikkaita. Kaikilla lapsilla on motivaatio kielen oppimiseen. Lapselle on mahdollista oppia useampia kieliä joko peräkkäin eli sukseksiivisesti tai samanaikaisesti eli simultaanisti. Lapsen oman äidinkielen vahvistuminen tukee myös toisen opittavan kielen kehittymistä.

Kaksikielisyys puolestaan tukee lapsen etnisen identiteetin kehittymistä. On tärkeä huolehtia, että lapsi kuulee myös varhaiskasvatusympäristössä riittävästi rikasta kieltä. (Lasonen ym. 2009: 14; Halme & Vataja 2011: 13-16, 34.)

Kansainvälisyyskasvatus näyttäytyy tutkimuksen tuloksissa erilaisuuskasvatuksena. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arjessa on tärkeää opettaa lapsia ymmärtämään asioita myös muiden näkökulmasta. Avainasemassa on positiivisten kokemusten luominen samanlaisuudesta ja erilaisuudesta: tavoitteena on, että lapset oppivat ymmärtämään sekä samankaltaisuutta että erilaisuutta. Nyky-yhteiskunnassa on välttämätöntä, että kasvavat lapset hyväksyvät ja ymmärtävät erilaisuutta. Erilaisuuden ymmärtäminen vaatii myös tuntemusta ja ymmärrystä omasta kulttuuristaan. Toisten huomioonottamista ja omien asenteiden tunnistamista voi onneksi harjoitella. Lapsia voi myös ohjata havainnoimaan samankaltaisuuksia asioissa, joissa niitä ei välttämättä heti uskoisi olevan. Lapset ovat uteliaita: erilaisista kulttuureista ja elämäntavoista sekä niiden eroista voi puhua heidän kanssaan avoimesti. Lapsia tulee kansainvälisyyskasvatuksen kautta kannustaa suhtautumaan kunnioittavasti ja avoimesti eri kulttuurien edustajiin. (Kempainen-Koivisto ym. 2008: 10-11.)

Tutkimuksen tuloksissa kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiksi luettiin muun muassa yhteisöllisyyden, suvaitsevaisuuden, avoimuuden ja keskinäisen kunnioituksen lisääminen, lasten kiinnostuksen herättäminen toisia maita ja kulttuureja kohtaan, tiedon välittäminen, yksilöllisyyden havaitseminen, kielten läsnäolo sekä asenteiden, ennakkoluulojen ja arvojen muuttuminen ajan myötä niin, että suvaitsevaisuudesta tulisi ikään kuin itsestänselvyys. Tämän opinnäytetyön teoriaosiossa listattiin myös kansainvälisyyskasvatuksen yleisiä tavoitteita. Näitä tavoitteita tarkastellessa ja niitä tutkimustuloksiin verratessa voidaan todeta, että haastateltavien antamat vastaukset ovat hyvin linjassa niiden kanssa. Tästä voidaan päätellä, että kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaiset tekevät työtään vankalla ammattitaidolla ja ovat sitoutuneita työhönsä.

Haastateltavilta kysyttiin, mitä varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten lasten kohdalla tulee erityisesti huomioida kansainvälisyyskasvatusta toteutettaessa. Tuloksista kävi ilmi, että alle kouluikäisille suunnattu materiaali on vähäisempää, joten löytäminen saattaa olla haastavaa. Sopivan materiaalin etsiminen tai kehittäminen vaatii aikaa ja vaivaa ja toisaalta valmiiseen, jo löydettyyn materiaaliin on perehdyttävä hyvin ennen sen käyttöönottoa. Tämä vaatii ammattikasvattajalta tuntemusta ja tietoa siitä, miten lapsi näkee

tai käsittää maailmaa. Tämä tulee huomioida esimerkiksi toteutettaessa mediakasvatusta kansainvälisyyskasvatuksen yhteydessä: lasten kanssa voidaan yhdessä etsiä materiaalia opetukseen, mutta sen tarkistaminen on aina aikuisen vastuulla. Käytettävä materiaali ei saa olla sopimatonta tai esimerkiksi liian pelottavaa lapsille. Aikuisen on otettava selvää, mitä vieraskielisissä lauluissa lauletaan ja varmistaa, ettei internetistä löydetyssä videomateriaalissa putkahda eteen mitään yllättävää. Lapsille tarjottava materiaali on pystyttävä aina selittämään lapselle sekä ennen kaikkea perustelemaan pedagogisesti.

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilahduttavasti moniulotteista kokemusta kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutetaan jo monipuolista ja laadukastakin kansainvälisyyskasvatusta. Suuri osa siitä on kuitenkin niin kutsutusti piilossa, sillä työntekijät eivät välttämättä edes itse tunnista työtään kansainvälisyyskasvatukseksi. Näin ollen kansainvälisyyskasvatuksesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tulisi puhua huomattavasti enemmän. Tämä mahdollistaisi paremmin sen, että myös alle kouluikäisten lasten kansainvälisyyskasvatus olisi suunniteltua, tiedostavaa ja tavoitteellista.

Kansainvälisyyskasvatuksen tulevaisuudennäkymät ovat kasvavat eivätkä suinkaan pulmattomat. Kansainvälisyyskasvatus tulee haastamaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäjiä ja toteuttajia monella tasolla. Kansainvälisyyskasvatuksessa riittää haasteita erityisesti monikielisuuden ymmärtämisessä ja tukemisessa sekä positiivisten asenteiden levittäjänä. Kulttuurinen moninaisuus lisääntyy myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, mikä vaatii henkilökunnalta valveutuneisuutta hakea tietoa ja kouluttaa itseään lisää. Osa tästä koulutusvastuusta kuuluu myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäjille. Haastateltavat eivät itse kokeneet erityisiä koulutustarpeita aiheeseen liittyen, mutta toisaalta kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamista arjessa haastavat heidän mukaansa valmiin materiaalin vähäisyys, alueelliset erot, lapsiryhmien epätasaisuus, kansainvälisyyskasvatuksesta annettavan ohjeistuksen vähäisyys sekä resurssien rajallisuus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Samaan aikaan kansainvälisyyskasvatuksen tarve kuitenkin kasvaa globalisaation myötä entisestään. Toteutus ja vaatimukset eivät siis kohtaa. Tästä päätellen myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutettavaan kansainvälisyyskasvatukseen kaivattaisiin selkeämpiä rakenteita. Lisäksi kansainvälisyyskasvatuksen tunnettavuutta myös osana varhaiskasvatusta ja esiopetusta tulee ehdottomasti lisätä.

7.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Opinnäytetyöprosessi nostatti esiin myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Koska kansainvälisyyskasvatusta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on tutkittu niin niukasti, voidaan todeta sille olevan ensinnäkin selkeästi sijaa ja tarvetta. Tämä opinnäytetyönä toteutettu tutkimus oli kohdejoukoltaan hyvin suppea. Näin ollen yhtenä jatkotutkimusehdotuksena esitetään saman tyyppisen tutkimuksen toteuttamista suuremmalle kohderyhmälle, joka voisi kattaa esimerkiksi yhden paikkakunnan kaikki varhaiskasvatuksen opettajat. Tämä ehdotus syntyi opinnäytetyön tekijän pohdinnoista koskien tämän opinnäytetyön pientä kohdejoukkoa: olisiko suurempi kohderyhmä vaikuttanut tuloksiin?

Toisena jatkotutkimusehdotuksena esitetään huomattavasti laajempaa, määrällistä tutkimusta kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Tarkoituksena olisi selvittää, kuinka hyvin kansainvälisyyskasvatus tunnetaan ja kuinka laajalti sitä toteutetaan suomalaisissa varhaiskasvatusyksiköissä. Mielenkiintoista olisi myös selvittää, näkyykö tässä esimerkiksi alueellisia eroja eri puolilla Suomea.

Kolmannessa jatkotutkimusehdotuksessa tutkimuksen kohdejoukkona ovat lapset. Laadullisessa tutkimuksessa voitaisiin haastatella esiopetusikäisiä lapsia ja selvittää heidän mielipiteitään, ajatuksiaan ja käsityksiään kansainvälisyyskasvatukseen liittyen. Tällaisella tutkimuksella saataisiin lasten ääntä kuuluviin aiheeseen liittyen ja tutkimuksen tuloksia voitaisiin hyödyntää kansainvälisyyskasvatuskokonaisuuksia suunniteltaessa.

Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi myös tapaustutkimuksen tekeminen yhden kansainvälisyysprojektin toteuttamisesta yhdessä tai useammassa yksikössä. Tutkimuksessa seurattaisiin projektin alkutilannetta, toteutusvaihetta sekä toteutettaisiin loppuarviointi. Projektin voisi liittyä myös henkilökunnan kouluttamista kansainvälisyyskasvatukseen liittyen ja tutkimukseen liittyen selvittää, minkälaisia vaikutuksia lisäkoulutuksella on projektin toteuttamiseen, ammatilliseen kehitykseen ja toteutuksen laatuun.

Lähteet

Bozkurt, M. & Yasar, S. 2016. Primary school teachers' views about global education in Social Studies courses. Teoksessa: Eurasian Journal of Educational Research, 65. 129-146.

Council of Europe. 2002. The Maastricht global education declaration. European strategy framework for improving and increasing global education in Europe to the year 2015. <<https://rm.coe.int/168070e540>> Luettu 30.4.2019.

Esiopetus. Päivitetty 10.2.2019. Tietoa Helsingin kaupungin järjestämästä esiopetuksesta kaupungin verkkosivuilla. <<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulu-tus/paivahoito/esiopetus/esiopetus>> Luettu 4.6.2019.

Euroopan unionin neuvosto 30.11.2018. Ilmoitus 14518/18. <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14518-2018-INIT/fi/pdf>> Luettu 20.4.2019.

Eurooppatiedotus 24.4.2018. Ulkoministeriö. Suomen kolmas EU-puheenjohtajakausi osuu taitekohtaan. Uutinen. <<https://eurooppatiedotus.fi/2018/04/24/suomen-kolmas-eu-puheenjohtajakausi-osuu-eun-taitekohtaan/>> Luettu 20.4.2019.

Forsell, Marianne. Kuusikko-työryhmä. 2019. Kuuden suurimman kaupungin varhaiskasvatuksen palvelut ja kustannukset vuonna 2018. Varhaiskasvatus. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 6/2019. Helsinki: Edita Prima Oy.

Halme, K. & Vataja, A. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. 2011. Hämeenlinna: Tammi.

Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016. Helsingin kaupunki. Kasvatus ja koulu.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Tammi.

Helsingin varhaiskasvatus. N.d. Tietoa Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksesta kaupungin verkkosivuilla. <<https://www.hel.fi/varhaiskasvatus/fi/varhaiskasvatus>> Luettu 4.5.2019.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. Helsingin kaupunki, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Helsinki.

Hyvärinen, Matti – Nikander, Pirjo – Ruusuvuori, Johanna. (toim.) 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino

ISTP2020. International Summit on The Teaching Profession. Verkkosivusto. <<https://istp2020.es/>> Luettu 11.4.2020.

Järvelä, Maria-Liisa. 2010. Monikulttuurinen Suomi – monikulttuurinen koulu. Teoksessa: Törmälehto, Terhi. (toim.) Maailma tuli tunnille. Kansainvälisyyskasvatus osana äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto. 31-43.

Jääskeläinen, Liisa. 2010. Kansainvälisyyskasvatuksesta globaalikasvatukseen. Teoksessa: Törmälehto, Terhi. (toim.) Maailma tuli tunnille. Kansainvälisyyskasvatus osana äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto. 9-17.

Kananen, Jorma. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Suomen Yliopistopaino Oy.

Kemppainen-Koivisto, Riitta. & Salmio, Tiina. (toim.) 2008. Matkalla suvaitsevaisuuteen. Kansainvälisyyskasvatuksen menetelmäopas 5 – 8-vuotiaiden lasten ohjaajille. Kauhava: Kauhavan kirjapaino.

Kielikylypy. Päivitetty 12.2.2020. Tietoa Helsingin kaupungin järjestämästä kielikylypytoiminnasta kaupungin verkkosivuilla. <<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivahoito/paivakotihoito/kaksikielinen-varhaiskasvatus/kielikylypy/>> Luettu 29.4.2020.

Kielirikasteinen esiopetus. Päivitetty 14.1.2020. Tietoa kielirikasteisesta esiopetuksesta Helsingin kaupungin verkkosivuilla. <<http://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivahoito/paivakotihoito/kaksikielinen-varhaiskasvatus/kielirikasteinen-esiopetus>> Luettu 14.5.2019 ja 29.4.2020.

Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskus 2018. Kotimaisten kielten keskuksessa laadittu suomen yleiskielen sanakirja. <<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi>> Luettu 20.4.2019.

Kivistö, Jari. 2008. Matkalle maailman erilaisiin todellisuuksiin. Teoksessa J. Kivistö (toim.) Globaaliin vastuuseen kasvaminen: näkökulmia maailman hahmottamisen pedagogiikkaan. Ulkoasiainministeriö. Helsinki. 8-15.

Kumpulainen, Kristiina. 2018. A Principled, Personalized, Trusting and Child-Centric ECEC system in Finland. Teoksessa: Kagan, Sharon Lynn (toim.) The Early Advantage. Early Childhood Systems That Lead by Example. A Comparative Focus on International Early Childhood Education. New York: Teacher's College Press. 72 – 98.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus. Päivitetty 3.2.2020. Tietoa laajamittaisesta kaksikielisestä esiopetuksesta Helsingin kaupungin verkkosivuilla. <<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivahoito/paivakotihoito/kaksikielinen-varhaiskasvatus/laajamittainen-kaksikielinen/>> Luettu 29.4.2020.

Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. 7.10.2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <<https://minedu.fi/varhaiskasvatusoikeus>> Luettu 29.4.2020.

Lasonen, J. & Halonen, M. 2009. Kulttuurienvälinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä. Suomen kasvatustieteellinen seura ry. Kasvatusalan tutkimuksia 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Melén-Paaso, Monica. 2008. Kohti globaalia vastuullisuutta. Johdanto. Teoksessa: Rohweder, Liisa. (toim.) Kasvaminen globaaliin vastuuseen. Yhteiskunnan toimijoiden puheenvuoroja. Opetusministeriön julkaisuja 2008:40. Yliopistopaino. 158.

Myllymäki, Tiina. (toim.) 2004. Pallo haltuun. Kansainvälisyyskasvatus Suomessa. Raporttisarja, numero 76. Lahti: Kehitysyhteistyön palvelukeskus.

Opetushallitus. 2016a. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Opetushallitus. 2016b. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Next Print Oy.

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: PunaMusta Oy.

Opetusministeriö 2007. Kansainvälisyyskasvatus 2010. Fostran till nationalism 2010. 2007. Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2007:11. Helsinki: Yliopistopaino.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. Kansainvälisyyskasvatus 2010-ohjelman arviointi. Arvioija: Räsänen, Rauni. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:13.

Rusanen, Erja. 2014. Varhaiskasvatus. Teoksessa: Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa, sivut 49-65. Ihmisoikeuskeskus. Helsinki.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki.

Twigg, D. – Pendergast, D. – Twigg, J. 2015. Growing global citizens: Young children's lived experiences with the development of their own social world. Julkaisussa: International Research in Early Childhood Education, Vol. 6, No. 1, sivut 79 – 91, 2015.

Törmälehto, Terhi. (toim.) 2010. Maailma tuli tunnille. Kansainvälisyyskasvatus osana äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.

Valtioneuvoston tiedote. 15.3.2019. Suomi isännöi opetusministereiden ja opettajajärjestöjen huippukokousta ensimmäisenä Pohjoismaana. <<https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/>

/asset_publisher/1410845/suomi-isannoi-opetusministereiden-ja-opettajajarjestojen-huippukokousta-ensimmaisena-pohjoismaana> Luettu 20.4.2019.

Saatekirje

1 (1)

Hyvä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilainen

Opiskelen Metropolia ammattikorkeakoulussa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa sosiaali- ja terveysalan palvelujen johtaminen –koulutusohjelmassa. Teen opinnäytetyötä aiheesta **Kansainvälisyyskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa**.

Opinnäytetyössä kuvataan, minkälaisia kokemuksia kielirikasteisen esiopetuksen opettajilla on kansainvälisyyskasvatuksesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, sekä minkälaisia kehittämistarpeita kansainvälisyyskasvatukseen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kohdistuu. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat kielirikasteisen esiopetuksen opettajat Helsingin kaupungilla.

Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Tutkimuksen aineisto sekä osallistujien yhteystiedot yhteydenpitoa varten kerätään ryhmähaastatteluin kielirikasteisen esiopetuksen koulutuspäivän yhteydessä **tiistaina 24.9.2019**. Haastattelut äänitetään ja kirjoitetaan haastattelun jälkeen tekstimuotoon opinnäytetyön tuloksia varten. Haastatteluäänitteet ja muut materiaalit tuhotaan joulukuussa 2019 kirjallisen opinnäytetyön valmistuttua. Tietoja käsittelee ainoastaan opinnäytetyön tekijä.

Sinulla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, peruuttaa suostumuksesi tai keskeyttää haastattelu missä tahansa vaiheessa ilman seuraamuksia. Vastaajan tiedot tai tunnistetiedot eivät paljastu tuloksista. Valmis opinnäytetyö tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden ja julkaisujen Theseus-tietokannassa.

Mikäli sinulla on kysyttävää opinnäytetyöstä tai siihen liittyvistä asioista, voit olla yhteydessä meihin. Lisätietoja saat sähköpostitse tai puhelimitse.

Yhteistyöterveisin,

YAMK opinnäytetyön tekijä

Laura Vainionkulma
sähköposti@metropolia.fi
p. 040-123 4567
Metropolia Ammattikorkeakoulu Helsinki

Ohjaava opettaja

TtT, Ly Kalam-Salminen
sähköposti@metropolia.fi

TUTKITTAVAN SUOSTUMUSASIAKIRJA

Tällä suostumusasiakirjalla varmistetaan tutkittavan suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Tämä tutkimus tehdään osana Metropolia ammattikorkeakoulun ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia opintoja (sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen johtaminen) sekä niihin kuuluvaa opinnäytetyötä. Opinnäytetyön aihe on Kansainvälisyyskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Opinnäytetyössä kuvataan, minkälaisia kokemuksia kielirikasteisen esiopetuksen opettajilla on kansainvälisyyskasvatuksesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, sekä minkälaisia kehittämistarpeita kansainvälisyyskasvatukseen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kohdistuu. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat kielirikasteisen esiopetuksen opettajat Helsingin kaupungilla.

Tällä suostumusasiakirjalla annan luvan haastatella itseäni Laura Vainionkulman kansainvälisyyskasvatus-aiheiseen YAMK-opinnäytetyöhön liittyen sekä käyttää haastattelustani saatua materiaalia aineistona tässä opinnäytetyössä.

Tiedän, että

- Minulla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, peruuttaa suostumukseni tai keskeyttää haastattelu missä vaiheessa tutkimusta tahansa ilman seuraamuksia.
- Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, enkä saa siitä vastinetta.
- Minulta kerättyjä tietoja sekä haastatteluäänitteitä käsitellään luottamuksellisesti ja ne hävitetään tutkimuksen valmistuttua.
- Antamiani tietoja käsittelee ainoastaan tämän opinnäytetyön tekijä, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille tai kolmansiin maihin.
- Opinnäytetyössä ei tulla mainitsemaan henkilöiden tai toimipaikkojen nimiä eikä muita tunnistetietoja.
- Valmis opinnäytetyö tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden ja julkaisujen Theseus-tietokannassa.

Olen lukenut minulle annetun, tutkimusta koskevan saatekirjeen sekä tämän suostumusasiakirjan kokonaisuudessaan. Olen saanut mahdollisuuden esittää tarkentavia kysymyksiä sekä keskustella niistä. Koen saaneeni riittävästi tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja siihen osallistumisesta.

Alla annan suostumukseni tutkimukseen osallistumisesta sekä yhteystietojeni keräämisestä yhteydenpitotarkoituksiin tutkimusta koskien.

Tutkimukseen osallistujan yhteystiedot

Paikka ja aika	Allekirjoitus ja nimenselvennys
----------------	---------------------------------

Suostumuksen vastaanottajan (tutkimuksesta vastaava henkilö) allekirjoitus ja pvm

Tätä suostumusasiakirjaa on tehty kaksi kappaletta (2 kpl), toinen tutkittavalle ja toinen suostumuksen vastaanottajalle (tutkimuksesta vastaavalle henkilölle).

Teemahaastattelurunko

1. Vastaajien taustatiedot

- Työkokemusvuodet
- Kokemus eri toimipisteistä / paikkakunnilta (määrällisesti)
- Onko vastaajalla kokemusta varhaiskasvatuksesta vai esiopetuksesta
- Kielirikasteinen esiopetus: mikä sai kiinnostumaan aiheesta? Miten vastaaja on hakeutunut mukaan koulutukseen / toimintaan?

2. Kokemukset: Kansainvälisyyskasvatus – määritelmät ja toteuttaminen

- Mitä kansainvälisyyskasvatus tarkoittaa?
- Mitä kansainvälisyyskasvatus tarkoittaa varhaiskasvatus- ja esikouluikäisen lapsen kohdalla? (Käytännössä: mitä tulee huomioida?)
- Käytännön esimerkkejä kansainvälisyyskasvatuksesta.
 - o Mikä toimivaa / mikä ei toimi?
 - o Mitä otettava huomioon?
 - o Mitä tarvitaan?

3. Kokemukset: Kv-kasvatuksen perustelut, vaikutukset ja tavoitteet

- Miksi kansainvälisyyskasvatusta? Miksi alle kouluikäisille?
- Kansainvälisyyskasvatuksen perustelut?
- Kansainvälisyyskasvatuksen vaikutukset?
- Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteet?

4. Kehittäminen: Henkilöstön kansainvälisyysvalmiudet

- Kuka voi toteuttaa kansainvälisyyskasvatusta?
- Miten lähteä liikkeelle? Mitä tarvitaan? Mistä saa tietoa aiheesta?
- Varhaiskasvattajan kansainvälisyysvalmiudet. Miten niitä saadaan?
- Koulutustarpeet / halu kehittyä?
- Onko tarvetta ohjeistukselle?

5. Kehittäminen: Kansainvälisyyskasvatuksen tulevaisuus ja kehittäminen

- Kansainvälisyyskasvatuksen tulevaisuudennäkymät?
- Kansainvälisyyskasvatuksen haasteet?
- Mitä kansainvälisyyskasvatuksessa tai siihen liittyen tulisi kehittää? (Varhaiskasvatuksessa ja / tai esiopetuksessa.) Miten?